

UNDERDÅNIGT BETÄNKANDE

AFGIFVET AF

DEN AF KUNGL. MAJ:ET DEN 3 OKTOBER 1902
TILLSATTA KOMMITTÉ

RÖRANDE

REGLERING AF STATENS ÄMBETSVERKS OCH MYNDIGHETERS LÖNEFÖRHÅLLANDEN M. M.

XVIII.

REGLERING AF LÖNEFÖRHÅLLANDEN M. M.

BETRÄFFANDE

STATENS UPPFOSTRINGSANSTALT Å BONA.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1909

I N N E H Å L L.

	Sid.
Underdånig skrifvelse till Konungen	I—II.
Betänkande och förslag.	
Inledning	1.
Anstaltens organisation och verksamhet m. m.	36.
Kommitténs förslag	56.
<i>I fråga om styrelsen för anstalten . . . . .</i>	<i>»</i>
<i>Anstaltens uppförande å ordinarie stat . . . . .</i>	<i>59.</i>
<i>Personal . . . . .</i>	<i>60.</i>
<i>Aflöningsförmåner å stat . . . . .</i>	<i>65.</i>
<i>Vissa särskilda bestämmelser . . . . .</i>	<i>71.</i>
<i>Aflöningsvillkor . . . . .</i>	<i>74.</i>
<i>Pensionsåldern för maskinist och förmän . . . . .</i>	<i>80.</i>
<i>Stat . . . . .</i>	<i>82.</i>
<i>Kostnadsberäkning . . . . .</i>	<i>83.</i>
<i>Nya eller förändrade stadge- eller instruktionsbestämmelser . . . . .</i>	<i>»</i>
Särskildt yttrande	84.

Till KONUNGEN.

Den kommitté, som Eders Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 tillsatte för afgifvande af utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m., fick genom nådigt

breff den 6 december 1907 sig föreskrifvet att efter afslutandet af vissa föregående arbeten öfvergå till behandling af frågorna om reglering af löneförhållandena m. m. vid åtskilliga angifna ämbetsverk och myndigheter, däribland äfven fängvårdsstyrelsen och fängvårdsstaten; och förordnade Eders Kungl. Maj:t undertecknade Almquist och Leander att vara ledamöter af kommittén, hvardera under den tid, det ämbetsverk eller den myndighet han tillhörde utgjorde föremål för kommitténs behandling, samt undertecknad Almquist att vara ledamot af kommittén jämväl under den tid, då fängvårdsstatens reglering behandlades.

Sedermera uppdrog Eders Kungl. Maj:t den 30 oktober 1908 åt kommittén att i sammanhang med frågorna om reglering af löneförhållandena m. m. vid fängvårdsstaten äfven till behandling upptaga motsvarande frågor beträffande statens uppfostringsanstalt å Bona.

Efter det kommittén, med underdånig skrifvelse den 23 mars 1909, öfverlämnat utlåtande och förslag angående fängvårdsstyrelsen och fängvårdsstaten (delen XVII af kommitténs betänkanden), samt Eders Kungl. Maj:t den 27 maj 1909 förordnat undertecknad Vide att vara ledamot af kommittén, får kommittén härmed i underdånighet öfverlämna delen XVIII af dess betänkanden, innefattande utlåtande och förslag rörande statens uppfostringsanstalt å Bona.

Vid ifrågavarande betänkande finnes fogadt ett särskildt yttrande af undertecknad Leander.

Kommitténs ledamot godsägaren m. m. Ivar Wijk har i följd af sjukdomsförfall ej kunnat deltaga i den slutliga behandlingen af detta betänkande.

Stockholm den 22 juni 1909.

Underdånigst
F. H. SCHLYTERN.

VIKTOR ALMQUIST.
ULRIK LEANDER.

TH. AF CALLERHOLM.
CARL PERSSON.

PHILIP KLINGSPOR.
RICHARD VIDE.

Elis Sidenbladh.

Statens uppfostringsanstalt
å Bona.

Inledning.

I skrifvelse den 25 april 1896 anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag om åtgärder för beredande af lämplig uppfostran dels åt minderåriga förbrytare, dels ock åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn.

Med anledning af denna Riksdagens skrifvelse beslöt Kungl. Maj:t den 16 oktober 1896 att åt särskilda kommitterade anförtro utredningen af dessa frågor.

Den 26 oktober 1898 afgåfvo kommitterade betänkande och förslag angående minderåriga förbrytares behandling. De till detta betänkande hörande förslag afsågo, bland annat, lag angående ändring i vissa delar af strafflagen den 16 februari 1864, lag, innefattande vissa bestämmelser angående handläggning af brottmål rörande minderåriga, samt lag om tvångsuppfostran på grund af domstols förordnande.

På grundvalen af kommitterades förslag men med iakttagande af vissa ändringar utarbetades inom justitiedepartementet förslag till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1 och 2 §§ strafflagen, lag angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran och lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga.

Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 17 november 1899 inhämtades högsta domstolens utlåtande öfver de sistberörda förslagen.

Sedan med anledning af vissa inom högsta domstolen gjorda anmärkningar de nämnda lagförslagen blifvit omarbetade, föreslog Kungl. Maj:t uti proposition af den 29 november 1901 Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen, lag angående verkställighet af domstols förordnande

om tvångsuppfostran samt lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga.

Uti skrifvelse den 15 maj 1902, n:r 108, tillkännagaf Riksdagen, att den antagit Kungl. Maj:ts förslag till den förstnämnda lagen, men att Riksdagen, som funnit Kungl. Maj:ts förslag till de båda öfriga lagarna icke kunna oförändrade antagas, för sin del antagit lagar i ämnet af angifven lydelse.

Den 27 juni 1902 utfärdade Kungl. Maj:t dels lag om ändrad lydelse af 5 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ strafflagen, dels lag angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran, dels ock lag, innefattande vissa bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande minderåriga (svensk författningssamling n:r 72). Dessa lagar skulle träda i kraft den 1 januari 1905.

*Ändrad lydelse
af straffla-
gen 5:3.*

Genom förstnämnda lag har 3 § af 5 kap. strafflagen erhållit följande lydelse.

Har brott blifvit begånget af någon, som fyllt femton, men ej aderton år, och dömes han härför till böter eller till fängelse i högst sex månader, må domstolen, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgifning samt graden af hans förståndsutveckling pröfvas sådant föranleda, förordna, att han skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat tidigare meddeladt beslut, hvarigenom samma person blifvit dömd till straff, skall detta straff, så vidt det utgöres af fängelse eller böter och de förskyllda straffen tillsammans ej uppgå till fängelse i mera än sex månader, anses inbegripet i förordnandet.

Inträffar sådant fall, att meddeladt förordnande, enligt hvad särskildt stadgas, är förfallet, gäller om det ådömda straffets förening eller sammanläggning med annat straff och om dess verkställande hvad eljest är föreskrifvet.

*Tvångsupp-
fostrings-
lagen.
1 §.*

Enligt lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran skall allmän uppfostringsanstalt, som i 5 kap. 3 § straff-

lagen afses, upprättas af staten. Konungen äger dock såsom dylik anstalt erkänna jämväl anstalt, som af kommun eller enskilde blifvit, med eller utan bidrag af statsmedel, anordnad för uppfostran af vanartade minderårige; sådant erkännande kan emellertid när som helst återkallas.

Ehvad allmän uppfostringsanstalt upprättats af staten eller af kommun eller enskilde, skall den stå under sådan särskild uppsikt, som af Konungen bestämmes.

Har domstol jämlikt 5 kap. 3 § strafflagen förordnat om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt, skall den minderårige genom Konungens befallningshafvandes försorg öfverlämnas till sådan anstalt. Förordnandet skall genast gå i verkställighet utan hinder däraf att det ej vunnit laga kraft. 2 §.

Allmän uppfostringsanstalt skall vara så anordnad, att en hvar af dess elever må komma i åtnjutande af den särskilda handledning och vård, som erfordras för hans uppfostran till gudsfruktan och arbetsduglighet. Elever af olika kön må ej intagas i samma anstalt. 3 §.

Har minst ett år förflutit, sedan elev blifvit intagen i allmän uppfostringsanstalt, äger anstaltens styrelse, därest sådant finnes för eleven gagneligt, tills vidare eller för viss tid öfverlämna honom till enskild vård och tillsyn eller anställa honom i tjänst eller yrke. Sådan åtgärd må ock vidtagas tidigare, om särskilda omständigheter det föranleda, och den myndighet, som äger uppsikt öfver anstalten, därtill samtycker. 4 §.

Då elev sålunda öfverlämnas till enskild vård och tillsyn eller anställes i tjänst eller yrke, skall förbehåll göras om rätt för anstaltens styrelse att när som helst återtaga eleven; och är styrelsen skyldig återtaga honom, om hans uppförande eller annat förhållande därtill föranleder.

Öfver elev, som vistas utom anstalten, skall styrelsen öfva tillsyn. För sådant ändamål äger styrelsen påkalla biträde af prästerskap, kommunal- eller polismyndighet.

Då i allmän uppfostringsanstalt intagen elev vunnit nödig stadga i sinnesriktning och uppförande, skall han utskrifvas från anstalten. Utan särskildt tillstånd af den myndighet, som äger uppsikt öfver anstalten, må dock utskrifning ej ske, förr än två år efter det eleven intogs i anstalten. Senast då elev uppnått tjugu år, skall han utskrifvas från anstalten. 5 §.

6 §. Under den tid, elev är inskrifven vid allmän uppfostringsanstalt, skall han stå under dess styrelses och föreståndares husbondevälde samt vara underkastad disciplinär bestraffning af dem.

Styrelsen har att för elev, som utskrifves, utse första anställningen, hvilken eleven icke äger lämna utan styrelsens tillstånd, förr än ett år förflutit efter utskrifningen.

7 §. Misstänkes den, som på grund af domstols förordnande blifvit intagen i allmän uppfostringsanstalt, att hafva före intagandet i anstalten begått brott, därför han icke undergått rannsaking, må, ändå att brottet hörer under allmänt åtal eller det af målsäganden angifvits till åtal, allmän åklagare ej därå tala, utan att Konungens befallningshafvande i den ort, där brottet är begånget, gifver lof därtill.

Enahanda gäller, där den, som intagits i allmän uppfostringsanstalt, misstänkes att hafva gjort sig skyldig till brott efter intagandet i anstalten och innan han därifrån utskrifvits.

8 §. Blir någon, sedan domstol förordnat om hans insättande i allmän uppfostringsanstalt, men innan han utskrifvits från anstalten, öfvertygad att hafva begått annat brott, är förordnandet förfallet.

Förekomma på en gång till verkställighet sådant förordnande och annat beslut, hvarigenom samma person blifvit dömd till straff, är förordnandet ock förfallet, så framt detta straff är af svårare art än fängelse, eller ock de förskyllda straffen tillsammans uppgå till fängelse i mera än sex månader.

9 §. Har ej domstols förordnande om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt gått i verkställighet, innan han uppnått aderton år, är förordnandet förfallet.

10 §. Allmän uppfostringsanstalt äger att för elevs vård och underhåll inom anstalten af elevens egna medel eller hos hans föräldrar uttaga godtgörelse intill ett belopp af 40 öre för hvarje dag, eleven vårdats vid anstalten, dock icke för längre tid än till dess eleven uppnått aderton år. För kostnad, som anstalten fått vidkännas för elevs vård och underhåll utom anstalten till följd af åtgärd, som afses i 4 § 1 mom., äger anstalten rätt till dylik godtgörelse, dock ej med högre belopp än 30 öre för hvarje dag. För hvad

af förenämnda godtgörelse ej kan utfås, äger anstalt, som ej upprättats af staten, undfå ersättning af statsmedel.

I afseende på handläggning af ärende, som afses i 10 §, skall hvad om frågor angående ersättning för lämnad fattigvård är stadgad äga motsvarande tillämpning; dock att allmän uppfostringsanstalt äger att anställa talan om utbekommande af stadgad godtgörelse för elevs vård och underhåll inom en tid af ett år, efter det eleven blifvit från anstalten utskrifven. 11 §.

* * *

I sammanhang med framläggandet af ofvanberörda lagförslag vid 1902 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t (uti proposition n:r 8) Riksdagen att medgifva, att till anordnande af en af staten inrättad tvångsuppfostringsanstalt för 100 elever finge från kronodomänen Bona upplåtas från och med den 14 mars 1904 $\frac{1}{4}$ mantal Bona med skattetorpstället Kostenshult, $\frac{1}{4}$ mantal Dansbränna, $\frac{1}{2}$ mantal Frängsjö, $\frac{1}{2}$ mantal Bockfall, $\frac{1}{4}$ mantal Eldsbränna eller Tryfall och $\frac{1}{2}$ mantal Ubbelsby med skyldighet för domänstyrelsen att tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t kunde finna godt annorlunda bestämma, förvalta den till dessa fastigheter hörande skogsmark, men med rätt för förvaltningen af tvångsuppfostringsanstalten att för anstalten använda hvad i behörig ordning blefve å nämnda skogsmark utsynadt till afverkning.

Anordnande af allmän uppfostringsanstalt å Bona. 1902 års riksdag.

Enligt hvad som upplyses uti ett vid propositionen fogadt utdrag af protokollet öfver justitiedepartementens ärenden den 29 november 1901, är kronodomänen Bona belägen i Västra Ny socken och Aska härad af Östergötlands län samt på ett afstånd af sex kilometer från Karlsby järnvägsstation å Krylbo—Mjölby järnväg.

I fråga om arealen af de hemman, hvilka skulle tagas i anspråk för tvångsuppfostringsanstalten, meddelades uti statsrådsprotokollet följande tabell.

	Tomt, träd- gård och åker.		Skoglös äng.		Skogsmark.		Impediment.		Summa.	
	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.	Td.	Kpl.
Bona, $\frac{1}{4}$ mtl frälse med skattetorget Kostenshult	28	24	—	—	138	19	58	24	226	3
Dansbränna, $\frac{1}{4}$ mtl kronoskatte	42	16	—	—	131	25	21	25	196	2
Frängsjö, $\frac{1}{2}$ mtl kronoskatte	16	19	15	12	232	22	104	26	369	15
Bockfall, $\frac{1}{2}$ mtl frälse	80	—	5	—	255	17	93	1	433	18
Eldsbränna eller Tryfall, $\frac{1}{4}$ mtl kronoskatte	50	29	—	—	477	11	7	21	535	29
Ubbelsby, $\frac{1}{2}$ mtl frälse	26	31	—	—	386	25	70	—	483	24
Tillsammans	245	24	20	12	1,622	23	356	1	2,244	27

Det framhölls af dåvarande departementschefen, att de byggnader, som redan funnes uppförda å egendomen, syntes kunna lämna tillfälle till anvisande af bostadslägenheter åt största delen af den personal, som kunde beräknas blifva behöflig vid anstalten. I befintliga verkstäder funnes dessutom tillfälle till en mångsidig undervisning i smide och slöjd. Vid sådant förhållande ansåg departementschefen de nybyggnader, som skulle blifva behöfliga för anstalten, kunna inskränkas till två elevbyggnader, hvardera beräknad för 50 elever, samt en ekonomibyggnad, innefattande hufvudsakligen kök jämte förrådsrum och matsal.

I skrifvelse den 20 maj 1902, n:r 130, anmälde Riksdagen, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition blifvit af Riksdagen bifallen.

I yttrande till statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden den 11 januari 1902 meddelade vederbörande departementschef, att, förutom andra afgifna förslag, af fångvårdsstyrelsens biträdande arkitekt, hofintendenten G. Lindgren, upprättats ritningar och kostnadsförslag, i två alternativ, å erforderliga nybyggnader vid uppfostringsanstalten.

Det syntes departementschefen, att vid bedömande af då föreliggande förslag lämpligen kunde tjäna till ögonmärke, att ifrågavarande byggnader, så vidt möjligt, borde uppfylla hufvudsakligen följande i disciplinärt intresse uppställda fordringar, nämligen:

att de båda elevbyggnaderna vore oberoende af hvarandra, så att icke i någondera byggnaden gemensamma lokaler funnes inrymda;

att inom hvardera byggnaden bevakningsförhållandena vore så ordnade, att byggnaderna kunde förläggas på tämligen långt afstånd från hvarandra och att i följd däraf ett effektivt särskiljande under fristunderna af elevernas två hufvudgrupper kunde genomföras utan oskäligen kostnad;

att förläggandet af boställslägenheter för tjänstepersonalen till elevbyggnaderna blefve inskränkt så vidt med upprätthållandet af verksam tillsyn vore förenligt, och att dylika lägenheter i hvarje fall erhöles egna ingångar, alldeles skilda från de för eleverna afsedda;

att inom hvardera elevbyggnaden samtliga soffplatserna för elever bekvämligen kunde nattetid bevakas af en enda tillsyningsman; samt

att inom hvarje elevbyggnad underafdelningar om högst 25 elever erhöles skilda sofsalar och dagrum.

Af de uppgjorda förslagen förordade departementschefen det af hofintendenten Lindgren upprättade, såsom alternativ A betecknade förslaget.

Kostnaden för detta alternativ var beräknad till 395,000 kronor, däraf 120,000 kronor till hvardera af två elevbyggnader, 145,000 kronor till ekonomibygnaden och 10,000 kronor till planering, vägar och hägnader. Af nämnda belopp ansåg departementschefen för år 1903 erfordras 136,000 kronor.

I anslutning till den af departementschefen gjorda hemställan föreslog Kungl. Maj:t uti den till 1902 års Riksdag aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof, att — under förutsättning af Riksdagens bifall till de kungl. propositionerna med förslag till förenämnda lagar och om upplåtande af vissa delar af kronodomänen Bona — för uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ofvanberörda af hofintendenten Lindgren upprättade förslag, af ekonomibygnad och två elevbyggnader för en tvångsuppfostningsanstalt å Bona och för utförande af de för anstalten erforderliga planerings-, väg- och hägnadsarbeten måtte beviljas ett anslag af 395,000 kronor och däraf på extra stat för år 1903 anvisas 136,000 kronor.

Riksdagen, som icke fann något att erinra mot det till byggnader m. m. begärda beloppet, beviljade, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, på extra stat för år 1903 136,000 kronor.

1903 års riksdag. Därefter anvisade 1903 års Riksdag, för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1904 ett belopp af ytterligare 136,000 kronor.

1904 års riksdag. Uti statsverkspropositionen till 1904 års Riksdag gjorde Kungl. Maj:t jämväl framställning om anslag för anstalten å Bona.

Enligt ett vid propositionen fogadt utdrag af statsrådsprotokoll för den 12 januari 1904 framhöll vederbörande departementschef vid ärendets föredragning, bland annat, följande.

Före det definitiva fastställandet af ritningar till de nya byggnaderna vid tvångsuppfostringsanstalten å Bona hade en omarbetning af vissa delar af ofvan omnämnda, med alternativ A betecknade förslag ansetts böra äga rum.

Med anledning däraf och då det jämväl i öfrigt varit nödigt, att särskilda personer förordnades att omhänderhafva anordnandet af den nya anstalten, uppdrog Kungl. Maj:t jämlikt beslut den 10 och den 24 oktober 1902 åt tre delegerade, bland annat, dels att låta i enlighet med Kungl. Maj:ts af Riksdagen bifallna framställning upprätta ritningar och kostnadsförslag till två elevbyggnader och en ekonomibyggnad vid ifrågavarande anstalt jämte förslag till de öfriga anordningar vid anstalten, som kunde befinnas erforderliga, samt underställa dessa ritningar^o och förslag Kungl. Maj:ts pröfning, dels ock att, efter det ritningar och förslag blifvit af Kungl. Maj:t godkända, låta i öfverensstämmelse därmed på entreprenad utföra arbetena med sådan skyndsamhet, att anstalten kunde vara färdig att tagas i bruk den 1 januari 1905.

Med underdånig promemoria den 6 februari 1903 ingåfvo bemälda delegerade till Kungl. Maj:ts pröfning af hofintendenten Lindgren omarbetade ritningar och kostnadsförslag till byggnader vid anstalten. Ifrågavarande omarbetade ritningar och kostnadsförslag blefvo sedermera i hufvudsak godkända af Kungl. Maj:t.

Vid omarbetningen hade förutom andra ändringar vidtagits den anordning, att vissa enligt det äldre förslaget i ekonomihuset inrymda lägenheter förlagts till en särskild byggnad, ångpannehuset eller brygghuset.

Beträffande inredningen af elevbyggnaderna yttrade delegerade i promemorian, att enligt den omarbetade ritningen skulle i hvardera elevbyggnaden båda sofsalarna komma att ligga en trappa upp, afskilda från hvarandra genom vaktrummet och med skilda ingångar från byggnadens gafflar. Hvarje sofsal skulle blifva afdelad i två afdelningar, hvardera för 12 elever, utan någon som helst förbindelse afdelningarna emellan nattetid. Genom vaktrummet förläggning emellan sofsalarna kunde, oaktadt nyssnämnda särskiljande, en fullt effektiv tillsyn öfver samtliga fyra afdelningar i byggnaden utöfvas af *en* tillsyningsman.

Å nedra bottnen inrymdes två dagrum — ett för hvarje sofsals elever — med ingång från hvar sin af byggnadens gafflar, och funnes vid hvarje dagrum ett tjänsterum, hvari elev kunde inkallas för samtal med lärare, tillsyningsman, afdelningsföreståndare eller anstaltens direktör m. fl., samt ett förrådsrum och ett torkrum för elevernas under arbete nedvätta persedlar.

I byggnadernas midt vore förlagda två bostadslägenheter, den ena å 3 rum och kök för föreståndaren för den afdelning, som vore inrymd i byggnaden, och den andra å 2 rum och kök för en tillsyningsman. Ingången till bostadslägenheterna vore upptagen å byggnadernas midt, helt och hållet skild från uppgångarna å gafflarna till elevernas sofsalar och dagrum.

Det område, som befunnes omedelbart utanför ingången till bostadslägenheterna, förutsattes blifva afstängdt och jämte ett motsvarande afstängdt område vid midten af byggnaden på motsatta sidan komma att uteslutande disponeras af bevakningspersonalen. De sålunda afstängda områdena, hvilka eleverna icke skulle hafva rättighet att beträda, utgjorde följaktligen för elever från olika sofsalar ett hinder att komma i beröring med hvarandra under vistelsen ute i elevbyggnadernas närhet.

Genom den anordning, som elevbyggnaderna komme att erhålla, skulle för hvarje afdelning af 24 elever åstadkommas såväl under natten som under den från arbete fria tiden om dagen lika fullständig isolering från öfriga afdelningar, som om särskild byggnad för hvarje sådan afdelning blifvit uppförd.

Därjämte erinrade delegerade, att den upprättade ritningen för elevbyggnader vore uppgjord för ett antal af 48 elever, men att vid upp-

förändret af den andra elevbyggnaden borde iakttagas, att utrymme däri bereddcs för 52 elever.

Enligt hvad departementschefen vidare meddelade, upptoges uti de omarbetade kostnadsförslagen kostnaderna för hvardera elevbyggnaden till 103,000 kronor, för ekonomibyggnaden till 132,500 kronor, för ångpannehuset till 32,000 kronor, för uppförande af en ångskorsten till 3,200 kronor och för ångpanneanläggning till 11,300 kronor. Sammanlagda kostnaden, 385,000 kronor, vore således densamma som i ofvannämnda alternativet A upptogs för bägge elevbyggnaderna och ekonomibyggnaden; och borde enligt departementschefens mening på 1905 års stat anvisas det ännu icke beviljade beloppet, 123,000 kronor, af de enligt förslaget till 395,000 kronor beräknade kostnaderna för samtliga förenämnda byggnader samt för planerings-, väg- och hägnadsarbeten.

Delegerade hade emellertid äfven i öfrigt hemställt om anslag till en del mindre byggnadsarbeten och reparationer äfvensom till anskaffande af inventarier, anordnande af elektrisk belysning, m. m.

Enligt delegerades förslag, hvilket biträdcs af departementschefen, syntes det erforderligt att för anstaltens bebyggande och utrustning begära på 1905 års stat följande belopp:

återstoden af den till 395,000 kronor beräknade kostnaden för uppförande af två elevbyggnader, ekonomibyggnad och ångpannehus samt för erforderliga planerings-, väg- och hägnadsarbeten eller	kronor	123,000
för uppförande af ytterligare nybyggnader vid anstalten och reparationer å äldre där befintliga hus	»	38,500
» inköp af kreatur och öfriga jordbruksinventarier	»	15,000
» inköp af vårutsäde, gödningsämnen och foder	»	6,500
» inlösen af vissa utaf förutvarande ägaren af Bona hembjudna maskiner	»	4,455
» anskaffande af inre inventarier till de tre under uppförande varande byggnaderna	»	14,300
» införande af elektrisk belysning i samma byggnader	»	7,450

eller tillsammans kronor 209,205,

hvilket belopp ansågs böra afrundas till 210,000 kronor.

Beträffande frågan om den för anstalten erforderliga personal, erinrade departementschefen vid föredragningen den 12 januari 1904, att Kungl. Maj:t på framställning af delegerade berättigat dem att för tiden från den 1 februari 1904 till den 14 mars 1905 antaga en landtbruksinspektör mot en aflöning af 150 kronor i månaden äfvensom att för stundande brukningsår anställa nödigt antal arbetare för jordbruket. Aflöningen till dessa sistnämnda syntes departementschefen böra såsom en driftskostnad utgå af egendomens afkastning, hvaremot inspektörens aflöning från och med 1905 års början borde uppföras å anstaltens stat.

I fråga om den öfriga personalen och aflöningen för denna hade delegerade anfört följande.

Den för tvångsuppfostringsanstalten behöfliga personal — med frånseende af den arbetspersonal, som erfordrades för skötseln af landtbruks-egendomen — syntes med ledning af den erfarenhet, som vunnits vid likartade anstalter, böra upptagas till

- 1 direktör,
- 1 predikant och förste lärare,
- 1 andre lärare,
- 2 afdelningsbefälhafvare,
- 1 bokhållare,
- 1 maskinist och eldare,
- 8 förmän, tjänstgörande tillika, en som sjukvårdare och de öfriga såsom arbetsledare i något af yrkena jordbruk, trädgårdsskötsel, snickeri, smide, skråreri, skomakeri eller måleri,
- 1 husmoder med nödigt biträde.

Läkarvården vid anstalten ansågs kunna bestridas af någon läkare i orten mot arvode.

Med hänsyn till nödvändigheten af en effektiv bevakning jämväl under elevernas fritid och om natten kunde enligt delegerades åsikt antalet förmän icke sättas lägre än det ofvan angifna. Förrän den andra elevbyggnaden blifvit uppförd och tagen i bruk, erfordrades likväl icke tillsättande af andre läraren, en afdelningsbefälhafvare och 4 förmän.

Vidkommande aflöningarna för befattningshafvande vid anstalten äfvensom för landtbruksinspektören syntes det delegerade, att nämnda

tjänstemäns löneförmåner borde bestämmas i öfverensstämmelse med hvad för likartade befattningar vore beviljad och med iakttagande särskildt att aflöningsförmånerna för direktören, därest utsikt skulle finnas att erhålla för platsen lämplig person, icke kunde sättas lägre än de löneförmåner, hvilka framstående tjänstemän inom fångvården kunde hysa förhoppning att uppnå.

I enlighet härmed upptogs löneförmånerna till följande belopp.

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Arfvode.		Summa.		Ålderstillägg			
									efter 5 år.		efter 10 år.	
Direktören	2,500	—	1,500	—	—	—	4,000	—	500	—	500	—
Predikanten och förste läraren .	—	—	—	—	2,400	—	2,400	—	—	—	—	—
Andre läraren	1,200	—	—	—	—	—	1,200	—	200	—	200	—
Afdelningsbefälhafvare	1,000	—	600	—	—	—	1,600	—	200	—	200	—
Bokhållaren	—	—	—	—	1,200	—	1,200	—	—	—	—	—
Förman	450	—	400	—	—	—	850	—	75	—	75	—
Husmodern, jämte fri kost	300	—	200	—	—	—	500	—	50	—	50	—
Maskinisten	550	—	400	—	—	—	950	—	75	—	75	—
Läkaren	—	—	—	—	500	—	500	—	—	—	—	—
Landtbruksinspektoren	1,200	—	600	—	—	—	1,800	—	200	—	200	—

Därtill skulle för samtliga befattningshafvande med undantag af läkaren komma fri bostad och vedbrand.

I fråga om åtnjutande af ålderstillägg syntes vanliga villkor böra stadgas; dock att direktören och afdelningsbefälhafvare borde vara berättigade att vid beräkningen af tjänstetid för rättigheten till ålderstillägg räkna sig till godo jämväl föregående tjänstetid såsom innehafvare af annan befattning i statens tjänst. Då organisationen af tvångsupfostringsanstaltens personal med nödvändighet måste vara sådan, att till nämnda befattningar icke med någon större sannolikhet framdeles kunde påräknas lämpliga sökande bland redan anställda befattningshafvande vid anstalten, syntes rättighet i berörda hänseende böra stadgas för erhållande af sådana sökande bland tjänstemän stående utom anstalten.

Pensionsåldern ansågo delegerade böra bestämmas för direktören, afdelningsbefälhafvare, förmän och maskinisten samt husmodern till 60 år med en tjänstgöringstid af minst 20 år samt med skyldighet att afgå vid fyllda 65 år.

Beträffande antalet af de för anstalten erforderliga tjänstemän och betjante anslöt sig departementschefen till hvad delegerade uttalat. Han hade ej heller något att erinra mot de föreslagna löneförmånerna.

Hvad särskildt anginge aflöningen för direktören, syntes denna departementschefen upptagen till det lägsta belopp, som förhållandena medgäfvé. Direktörsbefattningen vid en anstalt sådan som den ifrågavarande ställde tydligen mycket stora kraf på sin innehafvare, och ville man verkligen med anstalten vinna det gagn, som därmed åsyftades, vore första villkoret, att man för denna befattning lyckades förvärfva en därför lämplig person. Vid sådant förhållande låge det stor vikt på, att aflöningen vore tillräcklig, och under alla omständigheter syntes den, såsom delegerade ock framhållit, icke böra sättas lägre än de löneförmåner, som tjänstemän vid fångvårdsanstalterna kunde uppnå. I detta afseende erinrade departementschefen, att direktörerna vid de största centrala fångvårdsanstalterna hade samma löneförmåner som de för ifrågavarande befattning föreslagna samt att vid de öfriga centrala anstalterna och vid de större länsfängelserna direktörerna åtnjöte 3,500 kronor förutom ålderstillägg.

Ehuru således den af delegerade föreslagna organisationen borde kunna godkännas, ansåg dock departementschefen det icke vara tillrådligt att redan då definitivt fastslå densamma genom att uppföra några befattningar vid anstalten på ordinarie stat, utan vore det lämpligast att tills vidare, till dess tillräcklig erfarenhet vunnits om huru anstalten bäst borde organiseras, hela personalen anställdes på extra stat.

Då, på sätt delegerade erinrat, andre läraren, den ene afdelningsbefälhafvaren och fyra af förmännen icke vore behöfliga, så länge endast den ena elevbyggnaden vore tagen i bruk, skulle enligt den föreslagna aflöningsstaten under år 1905 erfordras följande aflöningsbelopp:

till direktören	kronor	4,000
» predikanten och förste läraren	»	2,400
» en afdelningsbefälhafvare	»	1,600
» bokhållaren	»	1,200
» fyra förmän	»	3,400
» husmodern	»	500
» maskinisten	»	950
» läkaren	»	500
» landtbruksinspektoren	»	1,800
	eller tillsammans kronor	16,350

Emellertid syntes det under vissa omständigheter blifva nödigt att för aflöningar kunna disponera ett något högre belopp. Såsom förut nämnts, hade delegerade ansett, att direktör och afdelningsbefälhafvare borde vara berättigade att vid beräkning af tjänstetid för rättighet till ålderstillägg räkna sig till godo jämväl föregående tjänstetid såsom innehafvare af annan befattning i statens tjänst. Medgifvandet af en dylik förmån, dock så begränsad att endast tjänstetid i befattning, som kunde anses likartad med de ifrågavarande, finge tagas i beräkning, syntes departementschefen vara högeligen välbetänkt. I annat fall kunde det lätt inträffa, att man beröfvade sig möjligheten att för befattningarna vinna lämpliga och kompetenta personer. Så till exempel skulle väl, menade departementschefen, utan sådant medgifvande ingen fängelsedirektör, som innehaft sin befattning några år, vara villig att mottaga direktörstjänsten vid anstalten. Då enligt delegerades förslag bägge ålderstilläggen för direktören skulle utgöra tillhoppa 1,000 kronor och för afdelningsbefälhafvaren 400 kronor, skulle den förordade anordningen kunna komma att medföra en ökning i ofvan angifna för år 1905 erforderliga aflöningsbelopp af högst 1,400 kronor; och syntes det vid sådant förhållande departementschefen nödigt att för aflöningar begära ett anslag af högst 17,750 kronor.

Beträffande slutligen öfriga för anstaltens upprätthållande erforderliga kostnader hade delegerade anfört, att för elevernas beklädnad och förpläg-

ning, till bränsle och lyse samt till bestridande af diverse omkostnader erfordrades ett förslagsanslag å 13,000 kronor.

Äfven detta anslag syntes departementschefen böra tills vidare uppföras å extra stat.

I enlighet med departementschefens hemställan föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att på extra stat för år 1905 bevilja

till byggnader och reparationer samt yttre och inre inventarier m. m. vid tvångsuppfostringsanstalten å Bona ett belopp af 210,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af detta belopp under år 1904 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna hvad som kunde finnas erforderligt,

till aflöningar åt tjänstemän och betjante vid samma anstalt ett belopp af högst 17,750 kronor, samt

till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ett förslagsanslag af 13,000 kronor.

I skrifvelse den 24 februari 1904 (n:r 12) tillkännagaf Riksdagen, att den på anförda skäl ansett sig kunna minska det för byggnader och reparationer m. m. äskade anslag med 5,000 kronor, och att det i Kungl. Maj:ts framställning till 210,000 kronor upptagna beloppet för ifrågavarande ändamål alltså bestämts till 205,000 kronor.

Hvad därefter anginge det till aflöningar åt tjänstemän och betjante vid anstalten begärda extra anslag å 17,750 kronor, hade Riksdagen icke haft något att erinra mot själfva beloppet eller mot de särskilda i det samma ingående aflöningsposterna; och då aflöningarna enligt förslaget tills vidare skulle komma att utgå på extra stat, hade Riksdagen saknat anledning att ingå på bedömande af frågan, huruvida och i hvad mån anstaltens tjänstemän och betjante borde erhålla den fasta anställning, som syntes vara afsedd att beredas dem.

Riksdagen erinrade vidare, hurusom af vederbörande departementschefs yttrande till statsrådsprotokollet rörande detta ärende framginge, att det jämväl blifvit ifrågasatt, att vissa beställningshafvare vid Bona skulle vara berättigade att afgå med pension vid 60 års ålder och 20 års tjänstetid samt skyldiga att afgå vid 65 års ålder.

Beträffande detta förslag hade Riksdagen fäst sin uppmärksamhet vid den stora skillnad, som, därest det blefve godkänt, skulle komma att äga rum mellan denna personals pensionsålder och den, som vore bestämd för fångvårdens tjänstemän och betjante; men då fråga ej föreläge om uppförande af de vid tvångsuppfostringsanstalten å Bona anställda tjänstinnehafvare å ordinarie stat, hade Riksdagen ansett sig för det dåvarande icke heller böra ingå i pröfning vare sig huruvida de öfver hufvud taget skulle vara berättigade till pension eller huru, i dylikt fall, deras pensionsförhållanden borde ordnas.

Med afseende å det till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. begärda anslag af 13,000 kronor hade Riksdagen, vid det förhållande att ifrågavarande anslag vore äskadt under form af förslagsanslag, som endast i mån af behof finge anlitas, icke ansett sig böra ifrågasätta någon minskning af detsamma.

Kungl. Maj:t utfärdade den 16 september 1904 stadga för tvångsuppfostringsanstalten å Bona.

1905 års
riksdag.

Vid föredragning den 14 januari 1905 inför Kungl. Maj:t af frågan om anslag till uppfostringsanstalten å Bona för år 1906 meddelade vederbörande departementschef, att anstalten, såsom från början varit afsedt, vid ingången af år 1905 delvis var färdig att träda i verksamhet och kunde mottaga 50 elever. Samtliga de byggnader, för hvilka anslag vid föregående riksdagar beviljats, voro i hufvudsak färdiga utom den ena elevbyggnaden, kallad elevbyggnaden B. Äfven denna vore afsedd att före slutet af år 1905 kunna fullständigt tagas i bruk.

Kostnaden för uppförandet af de omförmälda byggnaderna syntes icke komma att uppgå till mer än hvad kostnadsförslagen angåfve. Där- emot hade det för införande af elektrisk belysning beräknade beloppet befunnits otillräckligt, hvarjämte det visat sig nödigt att uppföra en smedja vid anstalten samt att verkställa reparationer i den till bostad åt direktören afsedda byggnaden. För dessa ändamål erfordrades därför anslag liksom ock för inköp af ytterligare inventarier.

Till betäckande af kostnaderna för anstaltens fullständiga bebyggande och utrustning erfordrades sålunda följande belopp:

för den elektriska belysningsanläggningen	kronor	10,890
» uppförande af en smedja	»	3,500
» reparationer å direktörsbostaden	»	3,000
» inköp af en del inventarier för själfva anstalten. . .	»	11,300
» inköp af ytterligare inventarier till en befintlig ångsåg, af en lokomobil samt åkdon m. m.	»	5,900
» inköp af kreatur	»	6,700
		Summa kronor 41,290

Med erinran att under år 1905, då endast 50 elever skulle kunna mottagas, andre läraren, den ene afdelningsbefälhafvaren och fyra af för-
männen icke ansågos behöfliga, yttrade departementschefen, att, såvidt er-
farenheten dittills gäfvade vid handen, icke något vore att erinra mot de
beräknade aflöningsbeloppen till återstående befattningshafvande utom i
fråga om maskinistbefattningen, för hvilken i förslaget upptagits en aflöning af
950 kronor. Det hade nämligen visat sig, att för denna aflöning icke stått
att erhålla någon lämplig och fullt kompetent person för ifrågavarande
ganska maktpåliggande befattning, till hvilken hörde skötseln af såväl ång-
pannorna med de för värmeledningen erforderliga rörledningar som ock
det elektriska belysningsmaskineriet med tillbehör. Vid sådant förhållande
hade det befunnits oundgängligen nödigt att höja aflöningen för denna
befattning med 200 kronor till 1,150 kronor.

Med beräkning af sagda förhöjning och med iakttagande däraf, att
under år 1906 samtliga befattningshafvande vid anstalten syntes komma
att blifva erforderliga, skulle aflöningarna för nämnda år komma att uppgå
till 22,750 kronor enligt följande förteckning:

till direktören	kronor	4,000
» predikanten och förste läraren	»	2,400
» andre läraren	»	1,200
» två afdelningsbefälhafvare	»	3,200
» bokhållaren	»	1,200
		Transport kronor 12,000

	Transport kronor	12,000
till åtta förmän	»	6,800
» husmodern	»	500
» maskinisten.	»	1,150
» läkaren	»	500
» landtbruksinspektoren	»	1,800
	<hr/>	
	Summa kronor	22,750

Till detta belopp ansåg departementschefen böra läggas 1,800 kronor för möjligen erforderliga ålderstillägg till direktören och afdelningsbefälhafvarna, och skulle således till aflöningar erfordras högst 24,550 kronor.

För elevernas beklädnad och förplägnad, till bränsle och lyse samt till bestridande af diverse omkostnader hade utgifterna under år 1906, då elevantalet antoges komma att uppgå till 100, beräknats till 24,000 kronor.

Uti statsverkspropositionen vid 1905 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, i öfverensstämmelse med departementschefens hemställan, Riksdagen att på extra stat för år 1906 bevilja dels till byggnader och reparationer samt yttre och inre inventarier m. m. vid tvångsuppfostringsanstalten å Bona 41,290 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af detta belopp under år 1905 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna hvad som kunde finnas erforderligt; dels till aflöningar åt tjänstemän och betjante vid samma anstalt ett belopp af högst 24,550 kronor; dels ock till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ett förslagsanslag af 24,000 kronor.

Såsom af skrifvelse den 19 maj 1905, n:r 139, framgår, beslöt Riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning. Riksdagen yttrade emellertid, i anslutning till den af föregående års Riksdag uttalade mening, att, då aflöningarna åt anstaltens tjänstemän och betjante vore afsedda att jämväl för år 1906 utgå på extra stat, Riksdagen ansett sig sakna anledning att ingå på bedömande af frågan, huruvida och i hvad mån anstaltens personal borde erhålla fast anställning eller icke. Riksdagen ville dock redan såsom sin åsikt hafva uttalat, att fast anställning icke borde innehafvas af den för skötseln af anstaltens jordbruk anställda personal.

Riksdagen hade vidare funnit sig böra framhålla önskvärdheten däraf, att elevernas arbetskrafter i så stor utsträckning som möjligt anlätades för utförande af arbeten med åkerbrukets förbättring genom dikning, åkerns befriande från sten m. m.

De befattningar, hvarför anslag sålunda beviljades för år 1906, voro emellertid icke samtliga tillsatta under hela året, i det en afdelningsbefälhafvartjänst och andre lärarbefattningen först den 1 juli 1906 erhöilo innehafvare, hvarjämte under årets första månader blott fyra förmansaflöningar togos i anspråk. Det för maskinisten bestämda arfvodet, 1,150 kronor, fördelades enligt den för år 1906 fastställda aflöningsstaten så, att 650 kronor skulle anses utgöra lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar.

På framställning af Kungl. Maj:t beviljade därefter Riksdagen, enligt skrifvelse den 19 maj 1906, på extra stat för år 1907 dels till aflöningar åt tjänstemän och betjante vid tvångsuppfostningsanstalten å Bona ett förslagsanslag högst 24,550 kronor, dels ock till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ett förslagsanslag af 24,000 kronor.

*1906 års
riksdag.*

Uti skrifvelse till Kungl. Maj:t den 19 oktober 1906 anförde styrelsen för uppfostringsanstalten, att, såvidt erfarenheten dittills gifvit vid handen, de fastställda aflöningsförmånerna möjliggjort de i aflöningsstaten upptagna befattningarnas besättande med dugliga och lämpliga personer. När andre lärarbefattningen kungjordes, anmälde sig dock blott en sökande till platsen; och efter en kortare tids tjänstgöring på förordnande vid anstalten hade denne sökt och erhållit bättre aflönad tjänst. Vid det förhållandet, att folkskollärarnas aflöningsvillkor blifvit genom Riksdagens beslut år 1906 afsevärdt förbättrade, syntes det styrelsen ej heller vara att vänta, att andre lärarbefattningen vid uppfostringsanstalten — hvars innehafvare borde uppfylla de villkor, som vore föreskrifna för anställning såsom lärare vid folkskola — skulle utan ökning af den för befattningen fastställda aflöning kunna på nöjaktigt sätt besättas. Vid den knappa tillgången på lärarkrafter för folkskolan ansåg styrelsen det ock vara oundgängligen

*1907 års
riksdag.*

nödigt, att en tjänst, som måste anses särdeles ansträngande och kräfvande med hänsyn såväl till lärjungarnas ofta klena intellektuella begåfning som till deras i allmänhet låga sedliga ståndpunkt, gjordes mera begärlig genom bättre aflöning.

Äfven om minimiaflöningen för folkskollärare med 1907 års ingång blefve 900 kronor, eller 300 kronor lägre än begynnelselönen för andre läraren vid den ifrågavarande anstalten, borde dock, enligt styrelsens förmenande, icke förbises, att folkskollärare vanligen rätt snart erhöle ökade inkomster genom undervisning i slöjd samt i fortsättningsskola, hvarjämte folkskollärares minimiaflöning utginge för undervisning under åtta månader eller 34¹/₂ veckor, under det att andre läraren vid anstalten i fråga hade att deltaga i tillsynen å eleverna under hela året med undantag af den kortare ledighet, som kunde medgifvas befattningshafvande i allmänhet. Det syntes ock styrelsen vara gifvet, att en förhöjd aflöning skulle möjliggöra anställandet af en person, som kunde göra en betydande insats i anstaltens uppfostringsarbete och som sedermera kunde, såvida han ej återginge till folkskolans tjänst, med den å anstalten vunna erfarenheten finna användning på annat område af samhällets skydds- och uppfostrande verksamhet.

Styrelsen ansåg emellertid en ändring i den fastställda lönestaten icke böra företagas så kort tid efter det anstalten trädt i verksamhet, utan att intill dess organisationen af anstalten hunnit ytterligare pröfvas beträffande den del af uppfostringsarbetet, hvarom fråga vore, en inkomstökning skulle kunna beredas andre läraren genom ett arfvode för bestridande af orgelspelningen vid gudstjänsterna å anstalten samt för deltagande i elevernas undervisning i sång.

För orgelspelningen vid gudstjänsterna, hvilka enligt stadgan för anstalten skulle hållas hvarje sön- och helgdag, hade styrelsen dittills nödgats till särskilda personer i orten utbetala ersättningar för hvarje gång. Men genom ett bemyndigande att utbetala ett bestämdt årligt organist-arfvode, hvilket med hänsyn till de å landsbygden vanligen förekommande organistaflöningarna samt den ifrågasatta skyldigheten att deltaga i sångundervisningen ansetts lämpligen kunna bestämmas till 400 kronor att utgå af förslagsanslaget till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever

m. m., skulle sannolikt kompetent person kunna erhållas för andre lärarbefattningen.

Under erinran, att icke alla i lönestaten upptagna befattningar varit tillsatta under hela år 1906, anmälde styrelsen att, sedan antalet till anstalten öfverlämnade minderåriga förbrytare under årets lopp alltjämt ökats, hela den förvaltningspersonal, för hvilken aflöning funnes disponibel, måst tillsättas. Det hade emellertid syntts styrelsen ovisst, om, sedan numerären ytterligare ökats, särskildt antalet förmän blefve tillräckligt för utöfvande af den i stadgan för anstalten föreskrifna ständiga tillsynen å eleverna samt deras handledning i olika arbetsgrenar och yrken.

Till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ansåg styrelsen för år 1908 erfordras ett anslag af 29,400 kronor, hvilket belopp sålunda med 5,400 kronor öfversteg motsvarande anslag för år 1907.

Af dessa 5,400 kronor betingades 400 kronor till arvode åt andre läraren för orgelspelning m. m.

I fråga om återstående 5,000 kronor torde böra omnämnas, att styrelsen uti en till Kungl. Maj:t tidigare ingifven framställning uttalat, att eleverna vid ankomsten till anstalten i de flesta fall vore försedda med dåliga och otillräckliga beklädnadspersedlar, och att, då dessa vid elevens utskrifning naturligtvis vore urvuxna, det syntes blifva nödvändigt att vid utskrifningen utrusta honom med erforderlig beklädnad. Med hänsyn därtill hade styrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 19 oktober 1906 vid beräkning af förslagsanslaget till kost och beklädnad m. m. för år 1908 upptagit 5,000 kronor till bestridande af kostnaderna för utrustning åt utskrifna elever med högst 100 kronor för en hvar af 50 elever. Detta antal syntes från och med år 1908 årligen komma att utskrifvas från anstalten.

Sedan Kungl. Maj:t, i anslutning till styrelsens förslag, uti statsverkspropositionen vid 1907 års riksdag gjort framställning i ämnet, tillkännagaf Riksdagen uti skrifvelse den 30 maj 1907, att den dels på extra stat för år 1908 beviljat: till aflöningar åt tjänstemän och betjante vid tvångsuppfostringsanstalten å Bona ett förslagsanslag högst 24,550 kronor och till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ett förslagsanslag af 29,400 kronor, dels ock medgifvit, att

af 1907 års förslagsanslag till kost och beklädnad m. m. finge användas erforderliga medel till utrustning af de elever, som samma år utskrefves, äfvensom utbetalas arfvode för orgelspelning vid gudstjänsterna samt elevernas undervisning i sång med 400 kronor.

1908 års
riksdag.

Uti underdånig skrifvelse den 19 oktober 1907 rörande anstaltens anslagsbehof för år 1909 framhöll styrelsen, att en förbättring af löneförmånerna för samtliga befattningshafvande vid anstalten med undantag endast af läkaren vore af största behof påkallad. Under erinran att 1907 års Riksdag för större delen af de vid rikets fångvård anställda befattningshafvande beslutat afsevärda löneförhöjningar, hvilka finge åtnjutas från och med år 1908, samt med åberopande af de grunder, som i allmänhet iakttagits vid senare regleringar af lönestaterna äfven vid andra statens verk, framlade styrelsen följande förslag till ny lönestat vid anstalten:

Befattningshafvande.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Arfvode.	Summa.	Ålderstillägg		Slutaflöning.
					efter 5 år.	efter 10 år.	
Direktören	3,500	1,500	500	5,500	500	500	6,500
Predikanten och förste läraren	1,500	1,000	—	2,500	500	500	3,500
Andre läraren	1,000	600	—	1,600	200	200	2,000
1 afdelningsbefälhafvare .	1,200	900	—	2,100	200	200	2,500
1 do	1,200	900	—	2,100	200	200	2,500
Bokhållaren	1,000	600	—	1,600	200	200	2,000
1 förman	600	500	—	1,100	100	100	1,300
9 förmän	5,400	4,500	—	9,900	900	900	11,700
Husmodern, jämte fri kost	400	200	—	600	75	75	750
Maskinisten	800	600	—	1,400	100	100	1,600
Läkaren	—	—	500	500	—	—	500
Landtbruksinspektoren .	1,400	800	—	2,200	400	400	3,000
Summa kronor	18,000	12,100	1,000	31,100	3,375	3,375	37,850

Hvad först anginge de förökade aflöningar, som sålunda föreslagits för direktören samt predikanten och förste läraren, erinrade styrelsen om hvad fångvårdsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 25 september 1906

angående anslagen till fångvården år 1908 anført rörande behovet af lönereglering för motsvarande tjänstemän vid fångvården, hvarjämte styrelsen tillika återopade den utförliga underdåniga framställning, som i samma syfte nyligen blifvit öfverlämnad till Kungl. Maj:t af svenska fångvårdssällskapet.

Styrelsen påpekade vidare, hurusom vid föredragning inför Kungl. Maj:t af ärendet rörande det anslagsbehof för anstalten å Bona, hvarom proposition afgafs till 1904 års Riksdag, dåvarande chefen för justitiedepartementet anført, bland annat, följande:

»Hvad särskildt angår aflöningen för direktören, synes denna upptagen till det lägsta belopp, som förhållandena medgifva. Direktörsbefattningen vid en anstalt sådan som den ifrågavarande ställer tydligen mycket stora kraf på sin innehafvare, och vill man verkligen med anstalten vinna det gagn, som därmed åsyftas, är första villkoret, att man för denna befattning lyckas förvärfva en därför lämplig person. Vid sådant förhållande ligger det stor vikt på, att aflöningen är tillräcklig, och under alla omständigheter synes den, såsom delegerade ock framhållit, icke böra sättas lägre än de löneförmåner, som tjänstemännen vid fångvårdsanstalterna kunna uppnå.»

Direktören, som, jämlikt § 16 af den för anstalten gällande stadga, af Kungl. Maj:t förordnades tills vidare, hade — fortsatte styrelsen — såväl genom berörda stadga som genom bestämmelser, intagna i allmänna lagen, fått ett mycket ansvarsfullt kall åt sig uppdraget. Jämte ombesörjandet af mångskiftande och omfattande förvaltningsbestyr, icke minst af ekonomisk art, hvilka icke kunde öfverskjutas på hans medarbetare, kräfdes af honom en personlig ledning af hela uppfostringsverksamheten, som toge all hans tid och arbetsförmåga i anspråk. Hans aflöning borde därför bereda honom bekymmersfrihet i ekonomiskt afseende.

Det för direktören föreslagna arfvodet af 500 kronor afsåge att utgöra ersättning för hans arbete såsom föredragande och sekreterare i anstaltens styrelse. Berörda funktion, som blifvit en nödvändig följd af den ställning — särskildt såsom verkställare af styrelsens beslut — som direktören intoge, ökade hans arbete i sådan grad, att det ifrågavarande arfvodet måste anses mycket måttligt. Direktören hade exempelvis att,

utom vidlyftig brefväxling i eget namn, uppsätta förslag till och kontrahera styrelsens skrivelser och dess underdåniga redogörelser för anstaltens verksamhet äfvensom fullgöra andra dylika arbeten, hvilka annars plägade utföras inom centralstyrelser och förvaltande verk. Med hänsyn därtill att den öfverledning, som anstaltens styrelse hade att utöfva i fråga om dess förvaltning, ej föranledde någon annan kostnad för staten än de författningsenliga resekostnads- och traktamentsersättningarna för ledamöterna uti ifrågavarande styrelse, finge det enligt styrelsens åsikt ock anses svara mot billighetens fordringar, att föredraganden erhöles särskild godtgörelse.

Då predikant- och förste lärarbefattningen gifvetvis ställde stora anspråk på innehafvaren, som borde äga särskilda förutsättningar för sitt kall, och då den erfarenhet, han i sitt arbete vid anstalten förvärfvade, borde tillgodogöras anstalten under en ej alltför kort tid, hade styrelsen vid jämförelse med motsvarande platser inom fångvården ansett de i föreslagna lönestaten upptagna löneförmånerna af 2,500 kronor med två ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor, ingalunda för höga. Dessa förmåner ansåg styrelsen böra utgå i form af lön och tjänstgöringspenningar och ej såsom arfvode.

Enligt bestämmelser, intagna i stadgan för anstalten, skulle den därstädes anställde landbruksinspektoren vara en kunnig och skicklig jordbrukare, och han hade att samverka med direktören för att uppfostningsanstaltens ändamål måtte i möjligaste mån vinnas. För att kunna för anstalten förvärfva och där kvarhålla en person, så kvalificerad, att han, med öppen blick för sin pedagogiska uppgift beträffande anstaltens elever, förstode att utnyttja egendomens resurser och drifva ett rationellt och efter nutidens fordringar anordnad jordbruk, ansåg styrelsen den föreslagna aflöningen för landbruksinspektoren icke kunna sättas lägre.

Aflöningen för andre läraren hade styrelsen velat afväga så, att densamma skulle komma att blifva någorlunda jämförlig med de löneförmåner, som dåmera bereddes folkskolans lärarkrafter i städer och större samhällen.

Afdelningsbefälhafvarna syntes med hänsyn till deras tjänsteställning och de viktiga uppgifter, som ålagts dem i fråga om ordningen och disciplinens upprätthållande, rättvisligen böra i aflöningshänseende jämsställas med

assistenter vid fångvården, för hvilka af 1907 års Riksdag bestämts en slutaflöning af 2,500 kronor.

Med hänsyn till det trägna arbete, som uttoges af anstaltens bokhållare, ansåg styrelsen det till denne utgående arfvodet vara alltför knappt tilltaget. För att sätta honom i tillfälle att med blygsamma lefnadsanspråk kunna stifta familj syntes en förhöjning af hans inkomster till föreslaget belopp vara nödvändig. Ifrågavarande belopp hade uppdelats i lön och tjänstgöringspenningar, och till begynnelseaflöningen hade lagts ålders-tillägg af samma storlek som för afdelningsbefälhafvarna i ändamål att möjliggöra, att en med de särskilda bokhållargöromålen å anstalten invand person kvarstannade på platsen.

Den för husmodern upptagna förhöjda aflöningen hade af styrelsen föreslagits med hänsyn till det af 1907 års Riksdag för vaktfru vid fångvården beviljade belopp. Slutaflöningen för sistnämnda befattningshafvande utgjorde 1,050 kronor (500 kronor lön, 400 kronor tjänstgöringspenningar och två ålderstillägg, hvarterda å 75 kronor). Då emellertid husmodern vid Bona lämpligen borde fortfarande åtnjuta fri kost, hade slutaflöningen för henne satts till 750 kronor.

Skötseln af anstaltens centralvärmeledning och dess elektriska belysningsanläggning fordrade en erfaren och duglig maskinist. Den för honom afsedda aflöningen måste därför, framhöll styrelsen, sättas så, att hans ekonomiska villkor blefve någorlunda jämförliga med dem, som stode till buds för kompetent folk inom den enskilda industrien. Reparations- och underhållsarbeten hade visat sig kunna utföras på platsen utan anlitage af utomstående och till billig kostnad, därest maskinisten varit kunnig i metallarbete. Honom ålåde ock att förestå den vid anstalten anordnade mekaniska verkstaden och att där handleda elever, då hans öfriga göromål sådant medgäfve.

Behovvet af inkomstökning hade emellertid, enligt styrelsens åsikt, gjort sig mest gällande med afseende å förmännen. Vid 1907 års riksdag hade för vaktkonstapel vid fångvården bestämts en slutaflöning af 1,300 kronor (lön 600 kronor, tjänstgöringspenningar 500 kronor samt två ålderstillägg, hvarterda å 100 kronor, efter resp. 5 och 10 år) jämte beklädnadsersättning efter 100 kronor för år samt fri bostad och vedbrand eller ersättning därför.

Den till förman å Bona utgående slutaflöningen af 1,000 kronor, bestående af 450 kronor lön, 400 kronor tjänstgöringspenningar samt två ålderstillägg, hvarterda å 75 kronor, efter resp. 5 och 10 år, vore visserligen 50 kronor högre än den för fångvårdsvaktkonstapel intill år 1908 bestämda, men därvid vore att märka, att sistberörda funktionär uppburit årlig gratifikation med vanligen högre belopp än 50 kronor. Någon förmån af dylik art hade däremot icke varit medgifven för förman vid Bona.

Vid jämförelse mellan fångvårdsvaktkonstapels och vid Bona anställd förmans åligganden och tjänsteansvar syntes det styrelsen vara ställt utom all fråga, att den, som hade att i första hand fostra och utbilda en minderårig förbrytare till en dugande medborgare, samtidigt med att han öfver honom utöfvade tillsyn, måste anses hafva en svårare och mera kräfvande uppgift än den, som hufvudsakligen vore fångbevakare. Därtill komme, att det af både ekonomiska och pedagogiska skäl stadgats för förman, att han skulle personligen deltaga i det arbete, hvori han undervisade och handledde anstaltens elever. Förmannen åstadkomme alltså en ren arbetsprodukt af stort värde för såväl jordbruks- som yrkesarbetsdriften vid anstalten. Förlömmas borde ej heller, att denna anstalt vore organiserad såsom en öppen institution utan alla de tekniska hjälpmedel, som i en fångvårdsanstalt underlättade bevakning och utgjorde svåra och understundom oöfverstigliga hinder för otillättna företag från de bevakades sida. Därigenom ställdes betydande kraf på förmännens påpasslighet, ihärdighet och omdöme.

Det anförda syntes styrelsen vara nog för att ådagalägga, att de skäl, som i statsverkspropositionen till 1907 års Riksdag blifvit förbragta för behovet af löneförbättring för vaktkonstapel vid fångvården, i lika, om icke i högre grad gällde beträffande förman vid Bona. För lyckosamma resultat af anstaltens verksamhet vore det af yttersta vikt att kunna för densamma förvärfva dugliga och såsom fostrare lämpliga arbetsledare. Att de vid anstalten tjänstgörande förmännen kunnat därstädes kvarhållas, hade till en stor del berott på den förhoppning, de trott sig kunna hysa om att snart nog erhålla behöflig ökning i sina löneförmåner. Det kunde ej heller anses mer än billigt, att yrkesskickliga eller eljest dugliga män med de personliga kvalifikationer i öfrigt, som kräfdes för det

tunga och tålmodspröfvande arbetet vid anstalten, erhöle sådan aflöning, att de blefve åtminstone jämställda med deras vederlikar på andra förvaltningsområden.

Vidkommande den i nya lönestaten föreslagna ökning af förmännens antal anförde styrelsen, att den i sin redogörelse för anstaltens verksamhet under år 1906, bland annat, anmält, att behovet af tillsyningspersonal vid anstalten icke vore tillgodosedt med endast de åtta förmän, som blifvit dittills uppförda i anstaltens lönestat.

Styrelsen hade därför under loppet af år 1907 sett sig nödsakad att såsom extra förmän anställa fyra personer, hvilkas aflöning utgått å de titlar i anstaltens räkenskaper, å hvilka de af dem utförda arbeten blifvit bokförda. I stället för att utbetala daglöner åt extra personer för utförande af, exempelvis, reparationsarbete å ekonomihusen, beredning af bränn-torf, skogsarbete och dylikt hade det visat sig fördelaktigare att tills vidare mot månadsarfvoden, beräknade i allmänhet efter medgifven aflöning till ordinarie förman, antaga extra dylika, hvilka, efter erhållet förordnande af styrelsen, under tjänsteansvar kunnat handhafva elever i arbete. Styrelsen ansåg det emellertid vara gifvet, att det icke i längden ginge för sig att låta det för uppfostringsarbetet så viktiga förmansuppdraget utföras af personer med så pass lös anställning vid anstalten. Bristen på familjebostäder hade ock vållat, att till extra förmän endast kunnat antagas yngre, ogifta personer.

Den ur pedagogisk synpunkt nödvändiga frånvaron å anstalten af sådana tekniska hjälpmedel, hvilka underlättade öfvervakning, förutsatte en så mycket mer effektiv tillsyn af de å anstalten intagna. De olika behandlingsmetoder, som i jämförelse med de å straff- och tvångsarbetsanstalter gängse tillämpades å denna anstalt, och det med normala sociala förhållanden mera likartade lifvet därstädes med dess mångskiftande arbeten ute på åker och i skog samt i stall, ladugård och verkstäder hvilade på den grundsatsen, att eleverna i regel skulle kvarhållas med moraliska band och att de skulle påverkas af det personliga inflytande, som utginge från deras öfverordnade. För sådant ändamål måste de åt resp. arbetsledare anförtrödda elevgrupperna begränsas. Med endast åtta förmän (däraf en sjukvårdare) och det dåvarande elevantalet, 89, komme elevgruppen att

bestå af 11 på hvar. Emellertid kunde icke alla åtta förmännen tjänstgöra på en gång under dagens alla timmar, enär ledigheter för måltider och hvila måste lämnas. Därunder hade ännu större elevgrupper måst sammanföras under en förman.

Att det under sådana förhållanden icke alltid varit möjligt att iakttaga lagens fordran, att »allmän uppfostringsanstalt skall vara så anordnad, att en hvar af dess elever må komma i åtnjutande af den särskilda handledning och vård, som erfordras för hans uppfostran till gudsfruktan och arbetsduglighet», syntes styrelsen tydligt. Ej heller borde det kunna förvåna, att svårigheterna varit stora att förekomma rymningar af elever. De minderåriga förbrytare af 15 till 18 års ålder, hvilka öfverlämnades till anstalten och där kunde få kvarstanna till uppnådda 20 års ålder, hade understundom varit af rätt svårhandterlig art.

Vid bedömandet af frågan om behöfligt antal förmän syntes ock böra tagas i betraktande, att elevernas arbetskraft icke kunde på ett rationellt sätt tillvaratagas, om för stora elevgrupper sammanfördes. Nästan allt vid jordbruket förekommande arbete hade kunnat utföras af elever, om de blott haft tillsyn och ledning. Lagstadda tjänare hade därför icke behöft antagas till större antal än 4 på hufvudgården Bona med cirka 50 hektar spridd åkerjord (1 kusk, 1 ladugårdsförman, 1 mjölnare, tillika maskinistens biträde vid elektriska kraftstationen, och 1 stensprängare), 2 på egendomen Bockfall och 1 på egendomen Tryfall. De sistnämnda gårdarna, hvilkas åkerareal utgjorde resp. omkring 50 och 20 hektar, vore belägna på ett afstånd från hufvudgården af, den ena, omkring 4 och, den andra, omkring 3 kilometer.

Vid jämförelse mellan personalen å Bona och den personal, som vid en tvångsarbetsanstalt användes för bevakning af lösdrivvare, sysselsatta till största delen på ett inhägnadt och mycket begränsadt område, visade det sig, att exempelvis vid Svartsjö under femårsperioden 1901—1905 erfordrats omkring 47 underbefäl och vaktkonstaplar för ett medeltal tvångsarbetare per dag af 203.

Då organisationsarbetet å anstalten vid Bona icke ännu kunde anses avslutadt och det alltså ej kunde blifva fråga om att genom de till befattningshafvande därstädes utgående lönernas öfverförande till ordinarie stat slutligt

fixera dessas antal, hade styrelsen för det dåvarande icke ansett sig böra hemställa om upptagande i lönestaten af mer än två förmanslöner utöfver de redan medgifna. De personer, som ytterligare kunde erfordras för tillsyn och arbetsledning, syntes under ännu någon tid kunna anställas såsom extra förmän. För en sådan anordning tills vidare talade ock, att något konstant elevantal icke kunde med ledning af dittills vunnen erfarenhet beräknas. Styrelsen hade därför till bestridande af kostnaderna för extra tillsyningspersonal upptagit ett belopp af 3,000 kronor bland beräknade utgifter å förslagsanslaget till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m.

I fråga om anslagsbehofven för anstalten framhölls ock af styrelsen, att direktören och afdelningsbefälhafvarna redan medgifvits rätt att tillgodoräkna sig tjänstår i likartad annan befattning i statens tjänst och att därför liksom under föregående år ett belopp af 1,800 kronor borde finnas disponibelt för ålderstillägg.

För år 1909 skulle alltså till aföningar åt befattningshafvande vid anstalten med tillämpning af den föreslagna lönestaten erfordras ett belopp af	kronor	31,100
hvertill komme till ålderstillägg	»	1,800
eller sammanlagdt	kronor	32,900

Med ledning af de utgifter, som dittills förekommit och som måste anses blifva konstanta, ansåg styrelsen det under år 1909 erforderliga förslagsanslag till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. böra beräknas sålunda:

till anskaffning och underhåll af beklädnad åt 100 elever,

80 kronor för hvarje elev	kronor	8,000
» utrustning åt afgående elever	»	5,000
» resor för anskaffande af anställningar åt afgående elever, deras inställelse vid dessa, utgifter för tillsyn å villkorligt utskrifna elever samt styrelsens resekostnader	»	2,000
» bränsle och lyse	»	6,000
» elevens förplägning	»	13,500

Transport kronor 34,500

	Transport kronor	34,500
till husmoderns vivre samt afföning och kosthåll åt tjänste-		
folk till biträde åt husmodern	»	1,500
» orgelspelnings- och sångundervisningsarfvide	»	400
» underhåll af anstaltens byggnader och inventarier	»	3,000
» beklädnadsersättningar åt 10 förmän och 1 maskinist, 100 kronor för en hvar	»	1,100
» extra tillsyningspersonal och arbetsledare	»	3,000
» allmänna omkostnader såsom yttre nattvakt, utskylter, medicin, telefon, frakter, renhållning, tvätt, rymda elevers efterspanande och ersättningar för deras gri- pande och återförande, annonser, tryckning m. m.	»	3,000
» ammunition m. m. för elevers målskjutningsöfningar	»	500
		<hr/> Summa kronor 47,000

Beträffande sistnämnda förslag fästade styrelsen uppmärksamheten därpå, hurusom vid jämförelse med den för år 1908 gjorda beräkningen af ifrågakvarande anslag framginge, att vissa nya utgiftsposter tillkommit för år 1909 såsom exempelvis beklädnadsersättningar för vissa befattningshafvande, kostnader för elevers placering i tjänster och arbetsanställningar samt för tillsyn af villkorligt utskrifna, styrelsens resekostnader, hvilka under anstaltens första verksamhetsår betalades af medel anvisade i samband med utgifterna för anstaltens anordnande, äfvensom underhåll af anstaltens byggnader och inventarier, hvilken kostnad dittills icke behöft tagas i betraktande, då såväl byggnader som inventarier varit alldeles nya. Vidare hade styrelsen bland utgifterna för år 1909 upptagit 500 kronor till ammunition m. m. för elevers målskjutningsöfningar. Därjämte hade det, såsom styrelsen ock framhöll, visat sig nödigt att beräkna förhöjda belopp till bränsle och lyse samt till elevers förplägning.

I fråga om anslag för byggnadsändamål höll styrelsen före, att anstaltens utveckling kräfde, att medel anvisades för beredande af bostäder åt de två nya förmän, hvilkas anställande föreslagits.

Därjämte erinrades, hurusom, alltsedan den till anstalten hörande egendomen öfvertogs af staten, de till jordbruket hörande byggnaderna, hvilka

alla vid köpet voro gamla och delvis i förfallet skick, icke kunnat undergå de grundliga reparationer, af hvilka de vore i behof. Jordbruksdriften, som påbörjats med ringa uppsättning och otillräckligt rörelsekapital, hade nämligen icke förmått åstadkomma medel till annat än nödtorftiga lappningar. Det hade därför syntts styrelsen vara mest fördelaktigt för institutionens ekonomi, om ett anslag kunde utverkas för om- och nybyggnad af de hus, som mest vore i behof däraf.

För byggnadsändamål skulle fördenskull enligt styrelsens förslag erfordras sammanlagdt 17,100 kronor.

Styrelsen erinrade vidare, att enligt Kungl. Maj:ts den 27 november 1903 lämnade medgifvande det till anstaltens egendom hörande hemmanet Ubbelsby med 12,54 hektar åkerjord vore utarrenderadt på fem år från den 14 mars 1904. Då arrendetiden år 1909 utginge, föreläge emellertid enligt styrelsens åsikt intet skäl att förnya utarrenderingen, enär anstalten såsom i det närmaste fullbesatt förfogade öfver tillräcklig arbetskraft för skötseln äfven af denna gård. Till uppsättning å Ubbelsby af inventarier samt till dragare därstädes hade styrelsen beräknat åtgå ett belopp af 3,000 kronor.

Tillökningen i antalet dragare vid Ubbelsby vore behöflig redan under år 1908 för att kunna verkställa de körslor, som komme att erfordras i händelse af bifall till styrelsens byggnadsförslag. Förmansbostäderna måste ock finnas disponibla snarast möjligt, hvadan styrelsen ansåg erforderliga medel af de till dessa ifrågasatta anslag böra finnas tillgängliga redan under år 1908.

Slutligen hemställde styrelsen, huruvida icke en förändring af själfva anstaltens benämning vore lämplig i syfte att motverka den af styrelsen konstaterade, alltför gängse uppfattningen af Bonainstitutionen såsom ett slags straffanstalt och i stället få fram i förgrunden dess pedagogiska och sociala uppgifter. För det allmänna föreställningssättet blefve nämligen skillnaden mellan en tvångsuppfostringsanstalt och en tvångsarbetsanstalt förklarligt nog icke så tydlig, som den enligt styrelsens åsikt borde vara.

Anstalten å Bona hade till uppgift att, bland annat, genom tillämpning af tvångsuppfostringslagens föreskrifter om elevens öfverlämnande till enskild vård och tillsyn samt deras anställande tills vidare eller för viss tid i tjänst

eller yrke förmedla deras fullständiga återbördande åt samhället. Vid fyllandet af nämnda uppgift vore det, enligt hvad styrelsen ansåg för gifvet, af stor betydelse, huru allmänheten uppfattade den anstalt, hvarifrån eleverna utginge. Med särskild hänsyn därtill hade också vid den nya preussiska uppfostringslagens tillkomst uttrycket »Zwangserziehung» blifvit, då lagen behandlades i representationen, utbytt mot »Fürsorgeerziehung».

Den namnförändring, som styrelsen ansåge önskvärd, syntes icke nödvändiggöras någon ändring i själfva tvångsuppfostringslagens lydelse. I denna talades nämligen endast om »allmän uppfostringsanstalt». Blevne ifrågavarande anstalts officiella benämning helt enkelt »statens uppfostringsanstalt å Bona», vore därigenom såväl dess statsliga karaktär som dess pedagogiska och sociala syften framhållna.

Vid föredragning af ifrågavarande ärende inför Kungl. Maj:t den 13 januari 1908 anförde chefen för justitiedepartementet följande.

I afseende å grunderna för det af delegerade för anstalten år 1903 upprättade löneförslaget hade vid förslagets afgifvande framhållits, att löneförmånerna blifvit satta i öfverensstämmelse med hvad för likartade befattningar vore beviljadt och med iakttagande särskildt att aflöningsförmånerna för direktören, därest utsikt skulle finnas att erhålla för platsen lämplig person, icke kunde sättas lägre än de löneförmåner, hvilka framstående tjänstemän inom fångvården kunde hysa förhoppning att uppnå.

Uti yttrande till statsrådsprotokollet den 12 januari 1904 öfver delegerades berörda förslag hade dåvarande chefen för justitiedepartementet — med förklaring att han icke hade något att erinra mot de föreslagna löneförmånerna — särskildt framhållit angående aflöningen för direktören, att denna ej borde sättas lägre än de löneförmåner, som tjänstemän vid fångvårdsanstalterna kunde uppnå, och hade i detta sammanhang erinrats, att direktörerna vid de största centrala fångvårdsanstalterna hade samma löneförmåner som de för direktörsbefattningen vid Bona föreslagna.

Uti underdånig skrifvelse från anstaltens styrelse den 19 oktober 1906 hade rörande aflöningsförmånerna vid anstalten blifvit anfördt, att, såvidt

erfarenheten dittills gifvit vid handen, dessa möjliggjort de i aflöningsstaten upptagna befattningarnas besättande med dugliga och lämpliga personer. När andre lärarbefattningen kungjordes ledig, hade dock endast en sökande anmält sig, och efter en kortare tids tjänstgöring på förordnande vid anstalten hade denne sökt och erhållit bättre aflönad tjänst. Styrelsen hade därför ansett, att tjänsten borde göras mera begärlig genom högre aflöning. Emellertid hade styrelsen uttalat, att en ändring i den fastställda lönestaten ej borde vidtagas så kort tid efter anstaltens trädande i verksamhet, samt ifrågasatt, huruvida ej en inkomstökning kunde beredas andre läraren genom att bestämma ett visst arvode för orgelspelning vid gudstjänsterna och sångundervisning, hvilket äfven beviljats.

Att den sålunda tillkomna lönestaten redan skulle vara otillräcklig och kräfva lönetillägg af den omfattning, som styrelsen föreslagit, syntes departementschefen ingalunda framgå af hvad styrelsen i ärendet anført. Departementschefen ansåg visserligen ej osannolikt, att för åtskilliga af befattningshafvandena, särskildt de lägst aflönade, en löneförhöjning inom en ej aflägsen framtid kunde befinnas erforderlig. Men att redan, så kort tid efter det anstalten trädte i verksamhet, ändra den antagna lönestaten, syntes honom icke lämpligt. Därtill komme, att frågan om löneroglering för fångvårdens tjänstemän gjorts till föremål för behandling af lönerogleringskommittén, och det syntes departementschefen med hänsyn till den öfverensstämmelse, som borde råda mellan fångvårdens lönestater och lönestaten för Bona, lämpligt att afvakta resultatet af sagda arbete, innan frågan om ny lönestat för Bona upptoges till behandling. Att med anledning af den för vissa af fångvårdsstatens befattningshafvande år 1907 verkställda löneroglering göra partiella ändringar i lönestaten för Bona, ansåg departementschefen ej nödigt.

Han fann sig fördenskull icke böra biträda styrelsens framställning i nu ifrågavarande del.

Däremot syntes honom styrelsens begäran om anslag till ytterligare två förmän vara förtjänt af bifall.

Redan uti skrifvelsen den 19 oktober 1906 hade styrelsen uttalat farhåga att, sedan elevernas antal ökats, det dåvarande antalet förmän icke skulle vara tillräckligt för utöfvande af den i stadgan för

anstalten föreskrifna ständiga tillsynen öfver eleverna samt deras handledning i olika arbetsgrenar och yrken; och den erfarenhet, som sedan vunnits, syntes hafva ådagalagt behofvet af den begärda förstärkningen i arbetskrafter. På grund däraf hemställde departementschefen, att i staten måtte uppföras anslag till två nya förmän med samma aflöning som de förutvarande.

Beträffande den af styrelsen begärda ökning uti anslaget till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ansåg departementschefen, i öfverensstämmelse med hvad han uttalat rörande den föreslagna ökningen af löneförmånerna för befattningshafvande vid anstalten, särskild beklädnadsersättning åt tio förmän och en maskinist för det dåvarande ej böra utgå, hvarjämte han ej fann skäl tillstyrka bifall till det äskade anslaget om ammunition för elevens målskjutningsöfningar. I öfrigt hade han ej funnit anledning till erinran mot hvad styrelsen med afseende å ifrågavarande anslag anfört.

På grunder, som styrelsen anfört, ville departementschefen, i händelse medel komme att beviljas till anställande af ytterligare två förmän, förorda bifall till styrelsens framställning om ett anslag å 7,000 kronor till uppförande af en bostadsbyggnad för hvardera af dessa förmän.

Enär öfriga af styrelsen föreslagna ny- och ombyggnader syntes vara af behofvet påkallade samt kostnaderna därför skäligen, fann departementschefen sig böra tillstyrka de begärda anslagens beviljande.

Liksom styrelsen ansåg han fördelaktigt, att, då arbetskraft för brukande af hemmanet Ubbelsby funnes att tillgå vid anstalten, driften af gården öfvertoges af denna, och hade han intet att erinra emot det af styrelsen äskade anslaget af 3,000 kronor till inventarier och dragare å gården liksom ej heller emot styrelsens begäran att dessa medel äfvensom medel för uppförande af de föreslagna två förmänsbyggnaderna ställdes till styrelsens förfogande redan under år 1908.

På grund af hvad i ärendet blifvit anfördt, hemställde departementschefen, som ansåg goda skäl tala för den af styrelsen föreslagna förändringen i anstaltens benämning, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1909 bevilja:

till aflöningar åt tjänstemän och betjante vid statens uppfostringsanstalt å Bona ett förslagsanslag högst 26,250 kronor,

till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ett förslagsanslag af 45,400 kronor samt

till ny- och ombyggnader samt inventarier m. m. ett belopp af 20,100 kronor,

med rätt för Kungl. Maj:t att af sistberörda belopp under år 1908 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna, hvad som kunde finnas erforderligt.

Uti den till 1908 års Riksdag affättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof gjorde Kungl. Maj:t framställning i ämnet i enlighet med departementschefens förslag. Under anförande, att Riksdagen icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag om förändringen af anstaltens benämning, anmälde Riksdagen i skrifvelse den 1 juni 1908, att de af Kungl. Maj:t åskade beloppen blifvit af Riksdagen beviljade.

På framställning af Kungl. Maj:t har 1909 års Riksdag på extra stat för år 1910 beviljat dels till aflöningar åt tjänstemän och betjante vid statens uppfostringsanstalt å Bona ett förslagsanslag högst 26,250 kronor, dels ock till kost och beklädnad åt de vid anstalten intagna elever m. m. ett förslagsanslag af 45,400 kronor.

*1909 års
riksdag.*

Anstaltens organisation och verksamhet m. m.

- Stadgan* ^{16/9}
1904. Som ofvan är nämndt, utfärdade Kungl. Maj:t den 16 september 1904 stadga för tvångsuppfostringsanstalten å Bona (svensk författningssamling n:r 41).
- § 1. Enligt de i stadgan gifna allmänna bestämmelser är anstaltens ändamål att, i öfverensstämmelse med lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran den 27 juni 1902, för uppfostran till gudsfruktan och arbetsduglighet intaga minderåriga af mankön, om hvilka domstol förordnat, att de skola, i stället för att undergå straff, insättas i allmän uppfostringsanstalt.
- § 2. Eleverna skola vid anstalten undervisas i kristendom och i öfrigt erhålla erforderlig själavård samt, därest de före intagningen i anstalten icke blifvit beredda till sin första nattvardsgång, åtnjuta sådan beredelse. Hvarje sön- och helgdag skall gudstjänst förrättas vid anstalten.
- § 3. För elevernas utbildning till dugliga arbetare skola de, alltefter anlag och förmåga, användas vid de med egendomens skötsel förenade göromål samt tillika inöfvas i enklare slöjd eller handtverk.
- § 4. Eleverna skola erhålla undervisning i folkskolans läroämnen på den tid och i den ordning, som af styrelsen bestämmes, så att de vid utskrifningen från anstalten äro i besittning af åtminstone det kunskapsmått, som är föreskrifvet för afgang från folkskolan.
- § 5. Å tider, då öfriga göromål det medgifva och sådant lämpligen kan ske, öfvas eleverna i gymnastik äfvensom, där anlag därtill finnes, i sång och instrumentalmusik.
- § 6. Eleverna skola ständigt öfvervakas samt hållas till ordning, flit och goda seder.

I fråga om elevernas brevväxling och främmande personers besök vid anstalten äger styrelsen meddela erforderliga föreskrifter.

Bryter elev mot föreskrifven ordning, må han tillrättavisas med

§ 7.

a) förlust af företrädesrätt, hvaraf elev kan vara i åtnjutande, eller inskränkning i de friheter, hvilka i allmänhet äro medgifna eleverna;

b) minskning af bekvämligheter;

c) förknappning i vanlig kost med högst en tredjedel af dess näringsvärde under högst åtta dagar enligt de närmare föreskrifter, som i hvarje särskildt fall meddelas af läkaren; och i svårare fall:

d) lämplig kroppslig åga;

e) afskiljande från öfriga elever under arbete, måltider, fritid och softid under högst fjorton dagar.

Vid användande af tillrättavisning, som omförmäles i mom. *d* eller *e*, skall tillses, att den ej medför men för elevens hälsa.

Öfver tillrättavisning enligt mom. *c*, *d* eller *e* skall särskild journal föras.

Vid anstalten skall föras minnesbok enligt af styrelsen fastställt formulär, upptagande för hvarje elev ålder, tiden för hans intagande vid anstalten, de upplysningar, som ingått rörande hans föregående lefnad samt de förhållanden, under hvilka han uppväxt; hans uppförande och flit, de framsteg han gjort i arbetsduglighet och kunskaper; beskaffenheten af honom tilldelade tillrättavisningar samt de omständigheter, som föranledt besluten därom; beslut angående hans öfverlämnande till enskild vård och tillsyn eller anställande i tjänst eller yrke; tiden för hans afgång från anstalten, den persons namn och boningsort, hos hvilken han då blifvit anställd, samt de upplysningar, som erhållas angående hans uppförande och vandel efter det han afgått från anstalten.

§ 8.

Styrelsen öfver anstalten utgöres af en ordförande och fyra andra ledamöter, hvilka Kungl. Maj:t utser bland därtill lämpliga personer. Styrelsen utser årligen inom sig vice ordförande. Från styrelsen afgår årligen en ledamot i den ordning, som första gången medelst lottnings mellan samtliga ledamöterna blifvit bestämd, och skall styrelsen göra anmälan hos Kungl. Maj:t om ledigheten.

§ 9.

§ 10.

Styrelsen åligger:

att utöfva tillsyn öfver anstalten och högsta ledningen af dess förvaltning i enlighet med lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran, nu ifrågavarande stadga och i öfrigt gällande bestämmelser;

att på ordförandens kallelse sammankomma å dag, som af ordföranden bestämmes, en gång hvar tredje månad till ordinarie sammanträde samt däremellan till extra sammanträde, så ofta styrelsens ordförande sådant pröfvar nödigt eller två af styrelsens ledamöter det begära; ordinarie sammanträde skall hållas vid anstalten;

att utfärda nödiga instruktioner för direktören, predikanten och förste läraren, andre läraren, afdelningsbefälhafvarna, bokhållaren och landtbruksinspektoren samt bestämma tjänstgöringsskyldigheten för förmännen, maskinisten och husmodern;

att efter förslag af direktören fastställa ordningsstadga, dagordning, spisordning samt klädsel för eleverna;

att fastställa läsordning för eleverna samt fördela undervisningskyldigheten mellan lärarna;

att vaka däröfver att anstaltens statsanslag och öfriga inkomster i behörig ordning handhafvas;

att, efter det konsistorium yttrat sig öfver sökandenas kompetens, tillsätta predikant, som tillika är förste lärare, och att antaga andre lärare, afdelningsbefälhafvare, bokhållare, förmän, maskinist och husmoder;

att, då direktören af sjukdom eller annan anledning under längre tid än en månad är förhindrad att utöfva sin befattning eller i händelse han affider, göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t;

att meddela tjänstledighet och förordna vikarie för direktören under högst en månad; dock är styrelsens ordförande berättigad att, därest direktören önskar erhålla tillfällig tjänstledighet, för hvarje gång högst en vecka, och därom äfvensom angående anledningen till tjänstledigheten gör anmälan, meddela den sökta ledigheten samt tillförordna vikarie;

att i öfrigt vidtaga de på styrelsen enligt stadgan ankommande åtgärder i fråga om tjänstledighet och förordnande af vikarie för annan tjänsteman vid anstalten;

att antaga läkare för bestridande af hälsovården vid anstalten;

att med villkor om sex månaders ömsesidig uppsägning antaga landtbruksinspektör för egendomens skötsel;

att, då landtbruksinspektören af sjukdom eller annan anledning är förhindrad att utöfva sin befattning, förordna vikarie för honom; dock är styrelsens ordförande berättigad att, därest landtbruksinspektören önskar erhålla tillfällig tjänstledighet, för hvarje gång högst en vecka, meddela den sökta ledigheten samt i händelse af behof förordna vikarie;

att bestämma aflöningsförmånerna för tjänare vid anstalten och egendomen äfvensom för andra underhåfvande vid egendomen;

att på förslag af landtbruksinspektören bestämma grunderna för egendomens skötsel;

att i alla mål och ärenden, som angå egendomen, genom af styrelsen förordnad ombud å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar tala och svara samt dess rätt och bästa lagligen iakttaga och bevaka, äfvensom att genom af styrelsen befullmäktigadt ombud för egendomen föra talan och utöfva rösträtt å kommunal- och kyrkostämmor samt vid prästval;

att utöfva husbondevälde öfver eleverna och, därest så finnes erforderligt, bestämma angående disciplinär bestraffning af elev inom de gränser, som i stadgan äro föreskrifna;

att fastställa formulär för minnesbok och för kyrkobok öfver eleverna;

att besluta om elevs utskrifning från anstalten samt för honom utse första anställningen;

att, då skäl därtill förefinnes, tills vidare eller för viss tid öfverlämna elev till enskild vård och tillsyn eller låta anställa honom i tjänst eller yrke och att utöfva tillsyn öfver elev, som vistas utom anstalten;

att, i det fall ersättning af elevs egna medel eller af hans föräldrar skall utgå för elevens underhåll och vård, ombesörja, att denna ersättning kommer anstalten till godo;

att vid hvarje ordinarie sammanträde granska journalen öfver tillrättavisningar och göra anteckning i samma journal om denna granskning;

att genom en af styrelsens ledamöter minst en gång om året verkställa särskild mönstring af eleverna vid anstalten;

att genom en af styrelsens ledamöter vid årets slut samt dessutom minst en gång årligen verkställa kassainventering äfvensom en gång om året inventering af anstaltens inventarier och förråd;

att årligen före april månads utgång till kammarrätten insända anstaltens räkenskaper för föregående år; samt

att inom utgången af april månad hvarje år till Konungens befallningshafvande i Östergötlands län insända sin till Kungl. Maj:t ställda redogörelse för anstaltens verksamhet under föregående kalenderår, åtföljd af predikantens årsberättelse angående religionsvården vid anstalten.

§ 11. För besluts fattande skola utom ordföranden eller, om han är frånvarande, vice ordföranden minst två ledamöter vara närvarande. Vid omröstning, som utfaller med lika röstetal för olika meningar, gäller den mening, som ordföranden biträder.

§ 12. Vid styrelsens sammanträden skall protokoll föras af direktören eller af annan, som af styrelsen för visst tillfälle blifvit utsedd därtill. Ledamot, som ej delar de flestas åsikt, äger att låta i protokollet intaga sin skiljaktiga mening.

§ 13. Styrelsens ordförande och ledamöter åtnjuta icke lön eller arfvode, men äga att för resor till styrelsens sammanträden eller eljest i styrelsens ärenden åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen af gällande resereglemente.

§ 14. Beträdes tjänsteman, som blifvit af styrelsen tillsatt, med fel eller försummelse i sin befattning, äger styrelsen varna honom eller afstänga honom på högst tre månader från tjänst och lön. Låter han ej rätta sig däraf eller är felet af svårare beskaffenhet, må den felaktige af styrelsen skiljas från befattningen.

§ 15. Öfver styrelsens beslut äger den med beslutet missnöjde att anföra underdåniga besvär. Styrelsens beslut om tjänstemans afstängning från tjänstgöring går dock i verkställighet utan hinder af besvärs anförande.

§ 16. Kungl. Maj:t förordnar lämplig person att tills vidare vara *direktör* vid anstalten.

Direktören åligger:

att under styrelsens ledning handhafva den närmare förvaltningen af anstalten och utöfva öfverinseendet öfver alla vid anstalten intagna elever i öfverensstämmelse med lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran, ifrågavarande stadga och de af styrelsen gifna bestämmelser, därvid direktören städse skall rikta sin verksamhet därpå att det med anstalten afsedda ändamål, elevernas uppfostran till gudsfruktan och arbetsduglighet, blir i möjligaste måtto uppfyllt;

att förskaffa sig personlig kännedom om hvarje elev och tillse, att han kommer i åtnjutande af den särskilda handledning, som erfordras för hans uppfostran;

att utöfva husbondevälde öfver eleverna och tillse, att ordning och tukt uppehålls bland dem, samt att inom de af stadgan bestämda gränser utöfva disciplinär bestraffningsrätt öfver eleverna;

att tillse, att af styrelsen för eleverna utfärdade ordningsstadga, dagordning, spisordning och läsordning behörigen följas;

att utöfva förmanskap öfver samtliga befattningshafvande och tillse att de noggrant fullgöra sina åligganden; ägande direktören af dem fordra lydnad och hörsamhet;

att uppbära och redovisa statsmedel och anstaltens öfriga inkomster, äfvensom att till löpande eller af styrelsen särskildt beslutade utgifter utlämna nödiga medel emot behöriga kvittenser, hvilka skola biläggas räkenskaperna; ägande direktören underteckna för sådant ändamål erforderliga anvisningar;

att i bank eller annan penninginrättning, som bestämmes af styrelsen, insätta inflytande medel, hvilka ej erfordras till löpande utgifter;

att göra framställning hos styrelsen om anskaffande af de för anstalten erforderliga förnödenheter;

att föra anstaltens räkenskaper samt att vid hvarje ordinarie styrelsesammanträde till styrelsen afgifva kassarapport för sistförflutna och kassaförslag för nästkommande kvartal;

att årligen före den 15 mars till styrelsen aflämna föregående års räkenskaper med tillhörande verifikationer;

att ansvara och redovisa för anstaltens förråd;

att närvara vid den inventering af anstaltens inventarier och förråd, som årligen skall verkställas;

att antaga och afskeda vid anstalten anställda tjänare samt efter samråd med landbruksinspektoren antaga de för egendomens skötsel erforderliga lagstadda tjänare; ägande direktören utöfva husbonderätt öfver tjänarna;

att till styrelsen afgifva förslag till erforderliga reparationer;

att till styrelsen afgifva förslag om utskrifning af elev och första anställning för honom;

att, då skäl därtill förefinnes, till styrelsen afgifva förslag att tills vidare eller för viss tid öfverlämna elev till enskild vård och tillsyn eller låta anställa honom i tjänst eller yrke; samt

att föra protokollet vid styrelsens sammanträden.

§ 18. Vid sin verksamhet för anstaltens ändamål skall direktören låta sig angeläget vara att samverka med lärarna, afdelningsbefälhafvarna och landbruksinspektoren samt minst fyra gånger om året hålla sammanträden med dem för öfverläggning om frågor, som röra elevernas uppfostran vid anstalten. Referat af hvad vid sammanträdena förekommit afgifvas till styrelsen. Tid efter annan skall af direktören hållas sammanträden med förmännen för meddelande af upplysningar och råd angående deras verksamhet vid anstalten.

§ 19. Då elev genom Konungens befallningshafvandes försorg öfverlämnas till anstalten, skall direktören föranstalta, att denne ofördröjligen undergår besiktning af läkare.

§ 20. Afviker elev från anstalten, skall direktören ofördröjligen anmäla förhållandet hos Konungens befallningshafvande i Östergötlands län och polismyndighet i orten, hvilka hafva att lämna handräckning för den afviknes efterspanande och återförande.

§ 21. *Landbruksinspektoren*, hvilken skall vara en kunnig och skicklig landbrukare, åligger:

att samverka med direktören för att anstaltens ändamål må i möjligaste måtto vinnas, följa direktörens föreskrifter i fråga om de vid jordbruksarbetena använda elevernas behandling samt tillse, att de sysselsättas

vid dessa arbeten på sådant sätt, att deras arbetsduglighet främjas och utvecklas;

att svara för egendomens skötsel och tillse, att alla vid jordbruket förekommande arbeten verkställas i behörig tid och ordning;

att antaga de tillfälliga arbetare, som kunna erfordras för jordbruket;

att före hvarje ordinarie styrelsesammanträde aflämna till direktören kassaförslag, såvidt det angår egendomen, för nästkommande kvartal;

att på kallelse närvara vid styrelsens sammanträden, samt

att i öfrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som i instruktionen eller eljest af styrelsen meddelas honom.

Ifråga om *öfriga befattningshafvande* gäller den gemensamma bestämmelse, att befattningshafvande åligger ställa sig till efterrättelse stadgan för anstalten och noga efterfölja de honom i instruktion eller eljest af styrelsen gifna föreskrifter. Vid fullgörandet af sina åligganden bör han hafva sin uppmärksamhet riktad därpå, att det med anstalten afsedda ändamål främjas. Han må ej meddela upplysningar till obehöriga om eleverna och förhållandena i öfrigt vid anstalten. § 22.

Följande särskilda föreskrifter äro därjämte gifna uti ifrågavarande stadga.

Predikanten och förste läraren, hvilken skall vara präst, åligger: § 23.

att handhafva religionsvården vid anstalten;

att bestrida kristendomsundervisningen och jämte andre läraren uppehålla undervisningen i öfriga läroämnen;

att förrätta gudstjänst vid anstalten hvarje sön- och helgdag och i öfrigt fullgöra de kyrkliga förrättningar, som kunna förekomma;

att genom enskilda samtal med eleverna förskaffa sig noggrann kännedom om hvarje elev och verka för deras sedliga förbättring;

att föra kyrkobok öfver eleverna, mottaga och förvara deras prästbetyg samt meddela de uppgifter, som äro föreskrifna i förordningen om kyrkoböckers förande;

att inom utgången af januari månad hvarje år till direktören aflämna en till styrelsen ställd årsberättelse om religionsvården inom anstalten;

att enligt styrelsens närmare föreskrifter, i den mån som med hans verksamhet i öfrigt är förenligt, deltaga i tillsyn öfver eleverna, samt att ställa sig till efterrättelse hvad i allmänhet är föreskrifvet för präst i svenska kyrkan.

§ 24. *Andre läraren*, hvilken skall uppfylla de villkor, som äro stadgade för anställning såsom lärare vid folkskola, åligger att i enlighet med den af styrelsen fastställda ordning jämte förste läraren bestrida elevernas undervisning samt att enligt styrelsens närmare bestämmelser deltaga i tillsynen öfver eleverna.

§ 25. *Afdelningsbefälhafvare* åligger:

att närmast direktören vara föreståndare för och utöfva tillsyn öfver den afdelning af eleverna, som är anförtrodd åt honom, samt ansvara för ordningen inom afdelningen;

att förskaffa sig noggrann kännedom om anlag, lynne och sinnesbeskaffenhet hos de elever, hvilka tillhöra hans afdelning;

att, därest elev inom hans afdelning begått förseelse, hvilken afdelningsbefälhafvaren anser böra föranleda tillrättavisning enligt § 7, genast göra anmälan hos direktören om förseelsen; samt

att i öfrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter som meddelas honom af direktören.

§ 26. *Förmännen* åligger att utöfva tillsyn öfver eleverna samt leda och undervisa dem i olika arbetsgrenar, allt i öfverensstämmelse med den af styrelsen fastställda ordning, äfvensom i öfrigt ställa sig till efterrättelse de af direktören gifna bestämmelser och föreskrifter.

§ 27. *Bokhållaren* åligger:

att biträda direktören med räkenskapernas förande;

att hafva tillsyn och vård öfver anstaltens förråd samt efter direktörens föreskrift därifrån utlämna proviant och annat, som erfordras för anstaltens behof;

att enligt styrelsens närmare bestämmelser, i den mån som är förenligt med hans öfriga göromål, deltaga i tillsynen öfver eleverna samt att i öfrigt ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som meddelas honom af direktören.

§ 28. *Husmodern* åligger:

att förestå hushållet vid anstalten;

att utöfva tillsyn öfver de elever, som anvisas till biträde i köket, och ansvara för ordningen inom köket med därtill hörande lägenheter;

att utöfva tillsyn och vård öfver de inventarier, som äro henne anförtrodda, samt

att i öfrigt ställa sig till efterrättelse de af direktören gifna föreskrifter.

Direktören äger bevilja tjänstledighet under högst en vecka åt predikanten och förste läraren, andre läraren, afdelningsbefälhafvare, förman, bokhållaren, maskinisten och husmodern samt att förordna behörig person till befattningens bestridande under tiden, dock med villkor att utgift för anstalten däraf ej föränledes. Äro dessa tjänstemän i behof af längre ledighet, skall ansökning om ledighet göras hos styrelsen. Beviljas ledigheten, förordnar styrelsen annan person att under tjänstledigheten bestrida befattningen. § 29.

Är predikanten och förste läraren, andre läraren, afdelningsbefälhafvare eller bokhållaren af sjukdom förhindrad att utöfva sin befattning, skall anmälan därom göras hos styrelsen, som meddelar tjänstledighet och förordnar vikarie. Direktören äger dock att förordna om befattningens uppehållande, till dess styrelsen hinner besluta i ärendet. § 30.

Är förman, maskinisten eller husmodern af sjukdom förhindrad att utöfva sin befattning, äger direktören förordna lämplig person till befattningens bestridande. Varar sådant hinder under längre tid än en månad, skall af direktören göras anmälan om förhållandet hos styrelsen, hvilken har att lämna föreskrift om befattningens uppehållande. § 31.

I fråga om *öfverinseendet* öfver anstalten gäller följande.

Inseende och kontroll öfver anstalten skall utöfvas af Konungens befallningshafvande i Östergötlands län, som i sådant afseende har att ställa sig till efterrättelse hvad i lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran finnes föreskrifvet i fråga om myndighet, som har uppsikt öfver allmän uppfostringsanstalt. § 32.

Konungens befallningshafvande har att vaka öfver stadgans behöriga § 33. iakttagande, att minst en gång hvarje år inspektera anstalten samt att inom utgången af maj månad hvarje år till Kungl. Maj:t ingifva sitt yttrande

öfver anstalten jämte styrelsens redogörelse för anstaltens verksamhet under föregående kalenderår.

§ 34. Därjämte förordnar Kungl. Maj:t tid efter annan om inspektion af anstalten genom särskildt därtill utsedd person.

*Instruktioner
för befatt-
ningshafvande
vid anstalten.*

Med stöd af § 10 i stadgan för anstalten har styrelsen den 29 maj 1905 fastställt särskilda instruktioner för direktören och vissa andra befattningshafvande.

*Anstaltens
verksamhet.*

Kommittén har ansett sig böra med ledning af de utaf styrelsen för uppfostringsanstalten å Bona afgifna redogörelser för åren 1905—1908 lämna en del uppgifter till belysande af anstaltens verksamhet.

Med stöd af lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran hafva till anstalten öfverlämnats minderåriga förbrytare till följande antal: år 1905 16, år 1906 54, år 1907 37 och år 1908 32.

Nedanstående tabell utvisar arten af de förbrytelser, hvilka föranledt minderårigs insättande å anstalten, samt antalet för de särskilda förbrytelserna sakfällda och under nedannämnda år nyinkomna elever:

Förbrytelserns art.	Antal sakfällda, inkomna under år			
	1905	1906	1907	1908
Våld under upplopp	—	—	2	—
Hemfridsbrott	—	—	3	1
Förfalskning	—	1	—	—
Misshandel	1	5	1	3
Vållande till annans död genom grof vårdslöshet	—	—	1	—
Fylleri samt olydnad och vanvördnad mot förman	—	—	1	—
» och oljud	—	—	1	—
Svår misshandel mot djur	—	1	—	—
Snatteri	6	13	8	12
Stöld	5	28	14	12
» med inbrott	3	4	4	1
Bedrägeri	1	—	1	—
Förskingring	—	2	1	3

De för ofvan angifna förbrytelser ådömda, men med tillämpning af lagbestämmelserna om tvångsupfostran icke verkställda straffen utgjorde:

Å d ö m d t s t r a f f .	Antal sakfällda, inkomna under år			
	1905	1906	1907	1908
Böter . . . . . för	6	15	13	12
Fängelse i 1 månad . . . . . »	2	5	6	6
» 2 månader . . . . . »	4	10	4	3
» 3 » . . . . . »	2	8	6	4
» 4 » . . . . . »	1	6	3	5
» 5 » . . . . . »	1	2	2	2
» 6 » . . . . . »	—	8	3	—

Omsättningen af eleverna under ifrågavarande år framgår af nedanstående sammanställning:

År.	Vid årets början kvarvarande från föregående år.	Nyinkomna.	Föregående år rymda, under året ertappade.	Summa.	Af hela antalet hafva under året					Kvarvarande vid årets slut.
					afidit	dömts tillstraffarbete o. afförts ur anstaltens rulla	rymt och ej ertappats	villkorligt utskrifvits	definitivt utskrifvits	
1905	—	16	—	16	—	—	—	—	—	16
1906	16	54	—	70	1	1	4	—	—	64
1907	64	37	3	104	—	1	2	11	4	86
1908	86	32	1	119	—	—	3	13	8	95

Elevernas medelålder vid ankomsten till anstalten utgjorde

år 1905	16 år	13 dagar
» 1906	16 »	4 månader 24 »
» 1907	16 »	3 » 21 »
» 1908	16 »	2 » 7 »

Medelåldern för samtliga kvarvarande elever uppgick vid slutet af år 1907 till 17 år 5 månader och 15 dagar samt vid slutet af år 1908 till 17 år 7 månader och 10 dagar.

I ofvanstående tabell angående omsättningen af eleverna har angifvits antalet dels rymda och under ett efterföljande år ertappade dels rymda och ej ertappade, men äfven i öfrigt hafva under åren förekommit en del rymningar eller rymningsförsök.

I detta hänseende har styrelsen uti redogörelsen för år 1906 anfört, bland annat, följande.

Då en uppfostringsanstalt, äfven om den vore afsedd för minderåriga förbrytare, måste organiseras såsom en öppen institution utan de i fängvårdsinrättningar vanliga skyddsmedlen mot rymningar, syntes sådana icke kunna undvikas och icke heller böra föranleda sådana åtgärder att den rörelsefrihet, som af pedagogiska hänsyn måste medgifvas eleverna, äfven med fara att den kunde missbrukas, allt för mycket inskränktes. Anstaltens organisation måste enligt styrelsens mening i främsta rummet afse att så långt möjligt främja deras fostran, hvilkas ambition ännu kunde väckas och som därför eggades till strid mot de onda böjelserna och de dåliga vanorna i samma mån som från de fostrandens sida visades dem förtroende och uppmuntrande välvilja.

Den redan vunna erfarenheten hade ock gifvit vid handen, att elever, som under den första tiden af sin vistelse på anstalten gjort sig skyldiga till rymningar, icke alltid hörde till dem, som sedermera visade sig mest svåruppfostrade.

Såsom i styrelsens redogörelse för år 1907 omnämnes, hade genom medverkan från ortsbefolkningens sida rymningarna med endast ett par undantag blifvit återförda till anstalten inom loppet af några timmar eller dagar.

Förutom rymningar och försök därtill hafva af elever under vistelsen vid anstalten begåtts en del förseelser, hvilka föranledt sådana strängare bestraffningar, som skola antecknas uti den jämlikt § 7 af stadgan för anstalten förda särskilda journalen öfver tillrättavisningar. Af nedanstående sammanställning framgår arten af de särskilda förseelserna och antalet meddelade bestraffningar.

F ö r s e e l s e .	Antal fall, bestraffade år			
	1905	1906	1907	1908
Oloftigt afvikande från anstalten eller försök därtill	1	16	16	9
» » » anställning utom anstalten	—	—	2	2
Delaktighet i rymningsförberedelser	—	—	—	1
Oloftig vistelse utanför medgifvet område för anskaffande af förbjudna varor	—	—	—	4
Stöld, snatteri eller annan oärlighet	—	10	12	18
Oloftigt innehafvande af penningar, tobak eller andra förbjudna varor	—	3	18	2
Oskickligt och skamligt beteende	—	2	4	2
Skadegörelse	—	—	—	1
Slagsmål och misshandel	1	3	2	1
Trots och olydnad samt uppvigling af kamrater	1	3	5	1
Summa	3	37 ¹	59 ²	41 ³

Elevernas sysselsättning år 1908 har af styrelsen redovisats på följande sätt:

antalet utgjorda elevdagsverken:

jordbruket	6,781	
stallet	713	
ladugården	1,562	
svinhuset	360	
trädgården och parken	942	
skogen	892	
ångsågen	346	
kvarnen	268	
mejeriet	54	
byggnads- och reparationsarbete	1,262	
tillverkning af torfströ och bränntorf	476	
stensprängning	123	13,779
Transport		13,779

¹ Dessa 37 tillrättavisningar hafva tilldelats 21 elever, i det att 3 elever bestraffats fyra gånger, 1 elev tre gånger, 5 elever två gånger och öfriga elever en gång hvar.

² De under året meddelade 59 tillrättavisningarna hafva afsett 39 elever. Af dessa har 1 bestraffats fem gånger, 3 tre gånger, 10 två gånger och öfriga en gång hvar.

³ De under år 1908 meddelade 41 tillrättavisningarna hafva tilldelats 32 elever; 1 elev har bestraffats fem gånger och 5 elever hafva bestraffats två gånger hvar.

	Transport	13,779
huggning och körning af ved	1,475	
ångpanneeldning	617	
renhållning	1,170	
tvätt	687	
köket	77	
bageriet	461	
skräddareverkstaden	1,402	
skomakare- »	1,383	
snickare- »	1,865	
smedjan och mekaniska verkstaden	1,711	
målarverkstaden	537	
diverse arbeten	212	11,597
		<u>25,376</u>

antal icke utgjorda dagsverken:

på grund af sön- och helgdagar	4,491	
» » » sjukdom	1,207	
» » » bestraffning	398	
» » » andra orsaker	46	6,142
		<u>Summa 31,518</u>

Af ofvanstående uppgifter framgår, såsom styrelsen påpekat, att mer än hälften af den disponibla arbetskraften användts för jord- och skogsbrukets samt dess binäringars behof.

Användningen af tillfälliga, legda arbetare hade, framhöll styrelsen uti berättelsen för år 1907, inskränkts utöfver hvad förut ägt rum, i det att elever kunnat under ledning af förmän utföra sådant arbete, som under de första organisationsåren måst bortackorderas dels emedan eleverna då ännu varit alltför ovana och opålitliga, dels därför att de varit för fåtaliga för den omfattande driften.

I redogörelsen för år 1906 erinrade styrelsen, hurusom, sedan anstaltens eget behof af inventarier och redskap blifvit så tillgodosedt, att tillfälle gäfves att utföra äfven annat arbete, det syntes styrelsen,

som om den inom fångvården dåmera tillämpade grundsatsen att i största möjliga utsträckning utföra arbete endast för statens räkning, borde införas äfven å Bona till förekommande af konkurrens med det fria arbetet.

Styrelsens årsredogörelser och därvid fogade berättelser af predikanten och förste läraren vid anstalten gifva vid handen, att i enlighet med den för anstalten utfärdade stadgan undervisning meddelats eleverna i folkskolans läroämnen. Denna undervisning har varit förlagd dels till morgnarna och dels till eftermiddagarna, alltså före och efter det öfriga dagsarbetet, och har pågått omkring 7 månader af året. Förutom det att högmässogudstjänster hållits hvarje sön- och helgdag, hafva under vintermånaderna nästan hvarje söndageftermiddag föredrag i olika ämnen förekommit. Dessutom har anordnats en och annan fosterländsk fest. Å lediga stunder hafva äfven förekommit sång- och ritöfningar samt högläsning, hvarjämte undervisning i instrumentalmusik meddelats åt de elever, som därför ägde anlag. I den vid anstalten följda uppfostringsmetoden ingå ock lekar och idrottsöfningar samt gymnastik.

Såsom förut är antydt, hafva under år 1908 dels definitivt utskrivits 8 elever dels ock villkorligt utanför anstalten placerats 13 elever.

De förra anställdes såsom:

drängar vid jordbruk	3
kreatursskötare	1
volontär vid kavalleriregemente .	1
snickare	2
kakelmakare	1
Summa	8

De villkorligt placerade eleverna erhöilo följande sysselsättningar:

drängar vid jordbruk	5
kreatursskötare	5
snickare	1
smed	1
skomakare	1
Summa	13

För fullgörandet af den i lag föreskrifna tillsynen öfver elever, som vistas utom anstalten, har, enligt hvad i redogörelserna för åren 1907 och 1908 meddelas, anstaltens direktör under resor för anskaffande af anställningar åt elever jämväl besökt en del af de utplacerade. Med de öfriga har förbindelse uppehållits genom brevväxling.

I de skriftliga aftal, som uppgöras med elevers husbönder eller arbetsgifvare, hafva ock särskilda bestämmelser intagits för att så långt möjligt är befordra och betrygga ett fortsatt fostrings- och utbildningsarbete. Där vid större verkstäder tillsynen icke kan personligen utöfvas af arbetsgifvarna, hafva öfverenskommelser träffats med särskildt utsedda vårdare.

* * *

Tvångsuppfostran åt minderåriga kvinnliga förbrytare.

Innan kommittén öfvergår till att framlägga sitt förslag i ännu, har kommittén trott sig böra i korthet omnämna de åtgärder, som från statens sida vidtagits för beredande af tvångsuppfostran åt minderåriga förbrytare af kvinnligt kön.

Med stöd af 1 § i lagen angående verkställighet af domstols förordnande om tvångsuppfostran, erkände Kungl. Maj:t den 31 december 1904 diakonissanstaltens i Stockholm skyddshem vid Sjötorp i Stockholms län såsom allmän uppfostringsanstalt. Vid 1905 års riksdag beviljades på extra stat erforderliga medel för beredande vid detta skyddshem af uppfostran åt minderåriga förbrytare af kvinnligt kön.

Åt delegerade för anordnande af tvångsuppfostringsanstalten å Bona uppdrogs genom kungl. bref den 31 december 1904 att med diakonissanstalten uppgöra närmare aftal angående villkoren för dylika förbrytares mottagande vid skyddshemmet. Enligt det aftal, som därutinnan träffades med diakonissanstalten, åtog sig denna att under en tid af två år, räknadt från 1905 års början, å skyddshemmet mottaga högst sex minderåriga kvinnliga förbrytare.

Sedan detta aftal underställts Kungl. Maj:ts pröfning, blef jämlikt kungl. bref den 30 juni 1905, med godkännande i hufvudsak af berörda aftal, bestämdt bland annat, att diakonissanstalten skulle vara berättigad att uppbära *dels* för nödig inredning och nyanskaffning i lokalerna äfvensom i hyresafgift och för eventuellt återställande af lokalerna i deras förra

skick en angifven summa för en gång, *dels ock* för beklädnad, kost, undervisning, sjukvård m. m. en dagafgift för hvarje elev, ej understigande 1 krona 50 öre och ej öfverstigande 2 kronor, däri ej inräknadt resekostnader eller utrustning vid elevs utskrifning från skyddshemmet.

Sedermera förklarade sig emellertid diakonissanstalten icke kunna efter den 1 januari 1907 mottaga minderåriga kvinnliga förbrytare till uppfostran å skyddshemmet vid Sjötorp, men erbjöd sig att på vissa villkor å den af diakonissanstalten inköpta egendomen Viebäck i Västra härad af Jönköpings län från och med den 1 januari 1907 tills vidare och intill två år efter skedd uppsägning mottaga till uppfostran högst tolf sådana förbrytare.

Sedan Kungl. Maj:t, med stöd af detta erbjudande, vid 1906 års riksdag gjort framställning om beviljande af medel för beredande af uppfostran åt minderåriga förbrytare af kvinnligt kön, hvilka enligt domstols förordnande skola insättas i allmän uppfostringsanstalt, anvisade Riksdagen, med bifall till denna framställning, på extra stat för år 1907 *dels* ett bestämmt belopp att utgå såsom ersättning för hyra, ved, inventarier m. m. samt såsom bidrag till lön åt föreståndarinna vid sådan anstalt, *dels ock* ett förslagsanslag till godtgörelse af de vid anstalten mottagna elevs bespisning, beklädnad, undervisning, läkar- och sjukvård m. m. äfvensom till utrustning vid elevs utskrifning.

Därefter erkände Kungl. Maj:t den 16 juni 1906 diakonissanstaltens skyddshem å Viebäck såsom allmän uppfostringsanstalt, afsedd att med 1907 års ingång mottaga minderåriga kvinnliga förbrytare. I sammanhang därmed meddelade Kungl. Maj:t, med godkännande af diakonissanstaltens erbjudande och de af anstalten därför uppställda villkor, bestämmelser om hvad diakonissanstalten skulle vara berättigad att uppbära af statsmedel såsom ersättning för de utgifter, skyddshemmet på grund af det gjorda erbjudandet finge vidkännas.

För ifrågavarande ändamål anvisades på extra stat för år 1908 enahanda belopp, som vid 1906 års riksdag beviljats.

Utí underdånig skrifvelse den 25 oktober 1907 meddelade diakonissanstalten, att å skyddshemmet å Viebäck dåmera vore intagna nio minderåriga förbrytare af kvinnligt kön.

Då det antal elever, för hvilket hemmet å Viebäck vore afsedt, sålunda i en snar framtid syntes blifva fylldt, hade diakonissanstalten ansett sig böra anmäla detta förhållande för den åtgärd, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt vidtaga. För den händelse upprättandet af ett nytt skyddshem å Viebäck för ifrågavarande ändamål ansåges lämpligt, förklarade sig diakonissanstalten beredd att åtaga sig detta uppdrag, och åberopades med afseende därå en vid skrifvelsen fogad, af anstaltens föreståndare upprättad promemoria i ämnet.

I denna promemoria anfördes, bland annat, att vid öfvervägande af de olika sätt, på hvilka tvångsuppfostran kunde beredas för ett ökadtt antal minderåriga kvinnliga förbrytare, hufvudsakligen tre vägar erbjöde sig:

a) upprättande af en statsanstalt i öfverensstämmelse med den för manliga elever å Bona;

b) ökande af antalet elever i det redan befintliga skyddshemmet å Viebäck, eller

c) upprättande af ännu ett skyddshem därstädes af samma storlek som det sistnämnda.

Mot alternativet a) syntes utom ekonomiska skäl tala, att, äfven om antalet kvinnliga elever visat sig växa hastigare än som vid det gällande aftalets ingående beräknats, det dock vore sannolikt, att detta antal komme att vida understiga antalet minderåriga manliga förbrytare, hvarjämte synnerligen starka pedagogiska grunder talade mot ett sammanförande i samma hem af ett större antal minderåriga kvinnliga förbrytare.

Alternativet b) kunde såväl af nyssberörda principiella skäl, hvars riktighet på det kraftigaste bestyrkts genom den af diakonissanstalten vunna erfarenhet, som ock af lokala och andra orsaker icke heller förordas.

Alla skäl talade däremot för anlåtande af alternativet c) eller upprättande af ännu ett vårdhem af samma storlek som det dåvarande hemmet vid Viebäck, vare sig det nya vårdhemmet tänktes inrättadt med eller utan samband med det redan befintliga.

Då det af alla sakkunniga kraftigt framhölles, att smärre vårdhem för vilsekomna vore att i hög grad föredraga, och diakonissanstalten på

flera närbesläktade områden gjort samma erfarenhet, tillstyrktes i den nämnda promemorian, att ytterligare ett skyddshem måtte upprättas vid Viebäck, hvilket hem borde förläggas på ett afstånd af omkring $\frac{1}{2}$ kilometer från det förra hemmet, skildt därifrån genom skog, samt stå under samma öfverledning som detta. Det andra hemmet beräknades likaledes för 12 elever.

I promemorian framhölls ock, att, därest ifrågavarande två hem i en framtid skulle visa sig icke vara tillräckliga — detta i hög grad beroende på den domstolspraxis, som kunde komma att utbilda sig — inrättandet af ytterligare ett mindre hem vore den naturliga och följdriktiga utvecklingsvägen; och då diakonissanstaltens egendom Viebäck hade en areal af flera hundra tunnland och dess läge ur alla synpunkter vore det bästa, syntes en sådan möjlighet icke behöfva ingifva tvekan.

Sedan Kungl. Maj:t med stöd af diakonissanstaltens sålunda gjorda erbjudande gjort framställning till Riksdagen om beviljande af medel för beredande af uppfostran åt minderåriga kvinnliga förbrytare, anmälde Riksdagen i skrifvelse den 1 juni 1908, att Riksdagen ansett diakonissanstaltens omförmälda förslag innebära en ur såväl ekonomisk som andra synpunkter synnerligen ändamålsenlig lösning af föreliggande fråga, samt att Riksdagen fördenskull, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, för beredande af uppfostran åt minderåriga förbrytare af kvinnligt kön, hvilka enligt domstols förordnande skola insättas i allmän uppfostringsanstalt, på extra stat för år 1909 anvisat dels ett belopp af 6,500 kronor att utgå såsom ersättning för hyra, ved, inventarier m. m. samt såsom bidrag till afföning åt föreståndarinnor och biträden vid sådan anstalt, dels ock ett förslagsanslag å 6,000 kronor till godtgörande af de vid anstalten mottagna elevers bispisning, beklädnad, undervisning, läkar- och sjukvård m. m. äfvensom till utrustning vid elevs utskrifning.

Vid anmälan den 17 juni 1908 af Riksdagens nyssberörda skrifvelse godkände Kungl. Maj:t diakonissanstaltens ifrågavarande erbjudande och meddelade i sammanhang därmed vissa bestämmelser rörande den ersättning, som diakonissanstalten skulle äga uppbära af statsmedel.

Jämväl vid 1909 års riksdag hafva för ändamålet anvisats på extra stat för år 1910 samma belopp, som beviljades för år 1909.

Kommitténs förslag.

Då kommittén nu går att för egen del yttra sig beträffande statens uppfostringsanstalt å Bona, anser sig kommittén böra erinra, att, efter erhållet medgifvande af Kungl. Maj:t, vissa af kommitténs medlemmar besökt ifrågavarande anstalt för att taga närmare kännedom om verksamheten därstädes och den där tjänstgörande personalens förhållanden. Kommittén har fördenskull till grund för sitt förslag i ämnet kunnat lägga äfven de iakttagelser, som nämnda kommittémedlemmar gjort på stället.

*I fråga om
styrelsen för
anstalten.*

Statens uppfostringsanstalt å Bona är, såsom af det föregående inhämtas, ställd under ledning af en särskild styrelse, hvars medlemmar äro såsom sådana oaflönade och icke i vanlig mening statens tjänstemän. Nämnda styrelse, hvilken i likhet med fångvårdsstyrelsen lyder under justitiedepartementet, utöfvar i afseende å uppfostringsanstalten å Bona ungefärligen samma åligganden som fångvårdsstyrelsen i afseende å fängelser och tvångsarbetsanstalter.

Uti det ofvan åberopade, den 26 oktober 1898 afgifna kommittébetänkandet angående minderåriga förbrytares behandling framhölls, hurusom allmänna uppfostringsanstalter för unga förbrytare hellre borde stå under ecklesiastikdepartementet än under justitiedepartementet, enär vid dem i främsta rummet vore fråga om en särskild form af uppfostran, som samhället ägnade vilseförda minderåriga, samt frågan om brott och straff så mycket som möjligt borde hållas i bakgrunden. Valet af de olika ståndpunkterna berodde, enligt kommitterades mening, på, huruvida man ville lägga den hufvudsakliga vikten på »den penitentiära eller på den pedagogiska uppgift», som uppfostringsanstalter för minderåriga förbrytare

på en gång kunde sägas fullfölja. För sin del befarade kommitterade, att, därest dessa anstalter förlades under justitiedepartementet, deras verksamhet komme att betraktas snarast såsom en art af fängvård, hvilket kommitterade velat undvika.

Ehuru detta uttalande icke föranledde, att anstalten å Bona ställdes under ecklesiastikdepartementet, torde dock de framhållna synpunkterna hafva orsakat, att anstaltens förvaltning då icke uppdrogs åt fängvårdsstyrelsen. Denna har till uppgift att öfvervaka behandlingen af personer, hvilka dömts förlustiga sin frihet; men det torde hafva ansetts, att de ynglingar, som intoges i uppfostringsanstalten å Bona, helst icke borde i det allmänna föreställningssättet uppfattas såsom fångar.

I viss mening är dock väl äfven eleven å Bona sin frihet förlustig. Han får icke lämna anstalten af egen vilja; han hålles därstädes under nätterna innesluten i cell af samma slag som de vid gemensamhetsfångelserna befintliga nattceller. I likhet med den, som i fängelse undergår straff, har han efter rannsaking vid allmän domstol befunnits brottslig och skyldig till straff. Detta sakförhållande ändras icke däraf, att han pröfvats böra intagas i uppfostringsanstalt i stället för att undergå straffet.

Dessutom torde böra uppmärksammas, att äfven i den egentliga fängvården ett uppfostrande ändamål ingår såsom ett synnerligen viktigt moment. Fängelsets uppgift sammanfaller fördenskull i viktiga delar med uppfostringsanstaltens å Bona.

Om emellertid önskemålet att i afseende å de unga hålla frågan om brott och straff i bakgrunden må anses innebära ett skäl att i förvaltningshänseende gifva anstalten å Bona en särställning från fängelset, torde dock kunna ifrågasättas, huruvida ej detta önskemål ändock skulle låta sig förena med anstaltens förläggande under fängvårdsstyrelsen.

I detta hänseende torde kunna erinras, hurusom fängvårdsstyrelsen har ledningen jämväl af tvångsarbetsanstalterna i riket, samt att dessa anstalter icke heller kunna sägas hafva någon straffuppgift.

Den där intagne har nämligen ditförpassats, icke på grund af brott mot strafflagen, utan emedan han underlätit att på lofligt sätt förvärfa sitt uppehälle. Tvångsarbetsanstaltens uppgift är ej blott att, så länge han där vistas, hålla honom till arbete utan också att söka bibringa honom

förmåga och håg att uti samhället på egen hand redligt försörja sig och de sina. Denna uppgift sammanfaller på det närmaste med den allmänna uppfostringsanstaltens.

En jämförelse mellan anordningarna vid anstalten å Bona och, exempelvis, tvångsarbetsanstalten å Svartsjö visar ock, att likheten i ändamål medfört nästan fullständig likhet i den inre organisationen. Ett afsevärdt antal af tvångsarbetarna vid sistnämnda anstalt äro unga, delvis mellan 18 och 21 år, samt sysselsättas med jordbruksarbete m. m. och erhålla äfven skolundervisning.

Vid nu antydda förhållanden har kommittén ansett det böra tagas under öfvervägande, huruvida icke lämpligt vore att i förvaltningshänseende ställa anstalten vid Bona under fångvårdsstyrelsens ledning.

Äfven med nuvarande organisation har anstalten vid Bona ej kunnat helt frigöras från sammanhanget med fångvården. Ända från anstaltens öppnande har såsom föreståndare därstädes tjänstgjort en ordinarie fängelse-direktör; och den ene afdelningsbefälhafvaren är ordinarie underofficer vid centralfängelset å Långholmen. I samband härmed må ock omnämnas, att, enligt hvad kommittén inhämtat, från och med år 1904 vid fängelserna i ganska stor utsträckning tillverkats persedlar för anstaltens å Bona behof. Sålunda hafva dit från fångvården levererats 342 kavajer, 200 jackor, 1,049 par byxor, 1,550 skjortor, 900 par kalsonger, 800 par strumpor, 150 madrasser med kuddar och 620 par skodon m. m.

Därest anstalten å Bona blefve ställd under samma ledning som fångvården, skulle otvifvelaktigt fördelar vinnas i afseende å möjligheten att vid anstalten alltid hafva tillgång till en tjänstepersonal, som kunde motsvara den mångsidiga och fordrande uppgiften. Vid nyanställning kunde bland fångvårdens talrika befattningshafvande utväljas personer, som redan i fångvårdstjänsten pröfvats och ådagalagt för uppfostrarplikten å Bona erforderliga egenskaper. Sedan efter ett antal år dessa personer vid mera framskriden ålder ej vidare kunde anses fullt lämpliga för tjänstgöringen å Bona, skulle desamma kunna erhålla en lugnare och för deras krafter mera passande verksamhet genom anställning vid mindre kräfvande fängelser.

Säkerligen skulle det ock vara till gagn, om yrkesarbetena vid Bona ställdes under samma ledning som dylika arbeten vid fångvårdsanstalterna.

Därigenom kunde vinnas tillfälle för uppfostringsanstaltens elever att af de talrika beställningar, som inneligga hos fångvården, få till sig för tillverkning öfverlämnadt hvad som bäst passade dem.

Hvad den ekonomiska förvaltningen angår, lärer ock i och för utgifternas begränsning till skäligen belopp en centralmyndighet med ett stort antal underlydande inrättningar få anses hafva vidare överblick och större erfarenhet, än en lokalmyndighet. Särskildt må i detta hänseende erinras, hurusom vid upphandling af materialier o. d. billigare pris måste kunna betingas, då upphandlingen sker för ett flertal anstalter gemensamt, såsom i allmänhet är fallet inom fångvården, än då varorna uppköpas allenast för en enda anstalt, såsom den å Bona.

Vid 1909 års riksdag har beslut fattats om framställning till Kungl. Maj:t i syfte att tvångsuppfostringslagens tillämplighetsområde må varda utvidgadt och sålunda minderåriga förbrytare i flera fall än för närvarande må kunna intagas i allmän uppfostringsanstalt i stället för att undergå straff. Om en sådan förändring kommer till stånd och i följd däraf behof skulle uppstå af flera sådana anstalter som den å Bona, varder det gifvetvis oundgängligt, att samtliga dessa anstalter för ernående af enhetlig ledning ställas under gemensam förvaltning, och i dylikt fall torde än större skäl föreligga att öfverlämna ledningen åt fångvårdsstyrelsen.

Enligt kommitténs åsikt bör emellertid, på grund af hvad ofvan anförts, sådant ske redan innan flera liknande anstalter må varda inrättade, och hemställer därför kommittén,

*att statens uppfostringsanstalt å Bona stülles under
fångvårdsstyrelsens ledning.*

Kommittén har dock affattat sitt förslag rörande uppfostringsanstalten å Bona så, att detsamma må kunna tillämpas vare sig att anstalten lägges under fångvårdsstyrelsen eller en särskild styrelse bibehålles.

Såsom ofvan är nämndt, hafva medel till aflöningar åt befattningshafvande vid uppfostringsanstalten å Bona samt öfriga årliga utgifter för denna anstalt hittills anvisats å extra stat.

*Anstaltens
uppförande å
ordinarie stat.*

Enär emellertid tillräcklig erfarenhet numera torde hafva vunnits beträffande anstaltens organisation och anledning sålunda ej vidare synes förefinnas att bibehålla nämnda provisoriska förhållande, hemställer kommittén,

att statens uppfostringsanstalt å Bona må uppföras å ordinarie stat.

Personal.

För närvarande finnas vid anstalten anställda, med aflöning från förslagsanslaget till aflöningar åt tjänstemän och betjante därstädes, följande befattningshafvande, nämligen: en direktör, en predikant och förste lärare, en andre lärare, två afdelningsbefälhafvare, en bokhållare, tio för- män, en maskinist, en husmoder, en landtbruksinspektor och en läkare.

Indragning af landtbruksinspektorsbefattningen.

Vid öfvervägande huruvida samtliga dessa befattningar äro för anstalten oundgängligen erforderliga, har det synts kommittén, att landtbruksinspektorsbefattningen skulle kunna indragas.

För skötseln af ett jordbruk med icke större omfattning än det å Bona torde en särskild landtbruksinspektor icke vara af nöden. Det bör i detta hänseende erinras, hurusom jordbruket öfvertogs för anstaltens räkning redan den 14 mars 1904, sålunda en afsevärd tid innan någon arbetskraft kunde påräknas af elever, hvarför jordbruket ock till en början uteslutande och sedermera i väsentlig omfattning sköttes med legda arbetare. Vid sådant förhållande erfordrades gifvetvis en person, som skulle förestå jordbruket, och erhöillo, såsom förut är nämnt, vederbörande delegerade tillstånd att från den 1 februari 1904 anställa en landtbruksinspektor.

Sedan anstalten kommit i gång, bibehölls denna befattning, och åligger det enligt stadgan för anstalten inspektoren, bland annat, att samverka med direktören för att anstaltens ändamål må i möjligaste måtto vinnas, att följa direktörens föreskrifter i fråga om de vid jordbruksarbetena använda elevernas behandling samt tillse, att de sysselsättas vid dessa arbeten på sådant sätt, att deras arbetsduglighet främjas och utvecklas. Inspektoren är tillika ålagdt att svara för egendomens skötsel och tillse, att alla vid jordbruket förekommande arbeten verkställas i behörig tid och ordning.

Den omständigheten torde emellertid här förtjäna särskildt beaktande, att enligt stadgan det åligger afdelningsbefälhafvare att närmast direktören vara föreståndare för och utöfva tillsyn öfver den afdelning af eleverna, som är anförtrodd åt honom, samt ansvara för ordningen inom afdelningen.

Vid jordbruket sysselsättes ungefär halfva antalet elever, tillhörande hufvudsakligen den afdelning, som är ställd under den ene af de båda afdelningsbefälhafvarna. Då nu de elever, som sysselsättas vid jordbruket, under arbetstiden stå under tillsyn af landtbruksinspektoren, kan vederbörande afdelningsbefälhafvare endast under elevernas fritid fullgöra sina åligganden beträffande deras uppfostran.

De olägenheter, som däraf uppkomma, synas kommittén lämpligast kunna undanröjas, om åt den ene afdelningsbefälhafvaren uppdrages att handhafva jämväl de hufvudsakliga åligganden, som nu skola fullgöras af landtbruksinspektoren. Såsom en gifven följd häraf måste naturligen föreskrifvas, att ifrågavarande afdelningsbefälhafvare skall äga erforderlig kompetens för nämnda uppdrag.

Genom den sålunda föreslagna anordningen skulle äfven vinnas en annan, icke oväsentlig, om ock indirekt fördel. Predikanten och förste läraren vid anstalten, hvilken för närvarande har sin bostad i en äldre byggnad å den omkring 3 kilometer från hufvudgården belägna utgården Tryfall, skulle nämligen kunna erhålla bostad helt nära anstalten i den nuvarande inspektorsbyggningen, där äfven, om så erfordras, rum torde kunna beredas andre läraren. I det sålunda ledigblifna boningshuset vid Tryfall, hvilket enligt uppgift innehåller 8 rum och 2 kök, skulle då kunna blifva plats för ett tjugutal mera pålitliga befunna elever jämte befäl.

Den friare ställning, som gifvetvis skulle komma dessa vid Tryfall boende elever till del, kunde tjäna såsom en lämplig öfvergångsform till den villkorliga placeringen utom anstalten. En ökning af antalet disponibla elevplatser är ock redan nu med anstaltens tidtals hårdt anlidade utrymme synnerligen önskvärd. Därest en utvidgning af tvångsuppfostlingslagens tillämplighetsområde skulle komma till stånd och i sammanhang därmed befinner lämpligt att vidare öka elevantalet vid Bona, skulle genom nämnda anordning behovet af ytterligare elevbostäder åtminstone till en del kunna anses vara täckt.

Med åberopande af hvad ofvan anförts och med erinran att enligt § 10 i den för anstalten gällande stadgan landbruksinspektoren antages med villkor om sex månaders ömsesidig uppsägning, hemställer kommittén,

*att landbruksinspektorsbefattningen måtte vara
indragen.*

Öfriga ofvannämnda befattningar hafva syns kommittén böra bibehållas, om än med någon jämkning i åligganden.

*Direktörs-
befattningen.*

Hvad till en början direktören beträffar, lärer, därest anstalten å Bona ställes under fångvårdsstyrelsen, direktörens ställning såsom föredragande icke vidare kunna ifrågakomma. Han torde i sådant fall närmast vara att jämnställa med en direktör å central fångvårdsanstalt.

I detta sammanhang anser sig kommittén böra något beröra en fråga, som, enligt hvad kommittén förnummit, varit föremål för olika åsikter, nämligen angående ställföreträdare för direktören i förekommande fall.

I nämnda hänseende är, enligt § 10 af stadgan för anstalten, ålagdt styrelsen att, då direktören af sjukdom eller annan anledning under längre tid än en månad är förhindrad att utöfva sin befattning eller i händelse han aflider, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, samt vidare att meddela tjänstledighet och förordna vikarie för direktören under högst en månad. Styrelsens ordförande är dock berättigad att, därest direktören önskar erhålla tillfällig tjänstledighet, för hvarje gång högst en vecka, och därom äfvensom angående anledningen till tjänstledigheten gör anmälan, meddela den sökta ledigheten samt tillförordna vikarie.

Enligt den af styrelsen den 29 maj 1905 utfärdade instruktion för direktören skall denne, då han aflägsnar sig från anstalten, öfverlämna befålet därstädes till den å anstaltens inhägnade område jourhafvande afdelningsbefälhafvaren.

Enär sistnämnda stadgande endast torde afse sådana fall, då direktörens frånvaro från anstalten icke har karaktären af tjänstledighet utan han fortfarande är att anse såsom tjänstförrättande, har kommittén funnit detsamma, särskildt under nuvarande förhållanden, icke böra föranleda något vidare uttalande från kommitténs sida.

Vidkommande de fall, då direktören åtnjuter sådan kortare ledighet, som meddelas af styrelsen för anstalten eller dess ordförande, har jämväl den meningen sökt göra sig gällande, att innehafvaren af viss befattning vid anstalten skulle vara själfskrifven såsom direktörens vikarie. Kommittén kan emellertid icke biträda denna mening, utan anser, att uti ifrågasvarande fall bör till vikarie för direktören förordnas den tjänstinnehafvare vid anstalten, hvilken med hänsyn till sina personliga egenskaper kan antagas vara därtill bäst skickad.

Beträffande vidare predikanten och förste läraren samt andre läraren är ofvan omnämndt hvad dem i särskilda hänseenden åligger enligt stadgan för anstalten. Däribland ingår äfven att meddela eleverna undervisning i folkskolans läroämnen. Inom kommittén har ifrågasatts, huruvida två lärarkrafter skulle vara erforderliga för denna undervisning och om icke andre lärarbefattningen skulle kunna indragas. Då kommittén likväl icke ansett sig böra framlägga förslag i nämnda hänseende, har detta skett under den uttryckliga förutsättning att, därest elevantalet, af skäl som förut antydts, skulle komma att väsentligen ökas, dock icke må för undervisningen påfordras något biträde utöfver nämnda bägge befattningshafvande.

*Predikanten
och förste
läraren
samt andre
läraren.*

Enär emellertid skolundervisningen för närvarande endast lärer pågå under omkring 7 månader årligen, torde böra tillses, att äfven under den öfriga delen af året ifrågasvarande befattningshafvandes tid blir till fullo tagen i anspråk för anstaltens räkning.

Kommittén har därvid särskildt fäst sin uppmärksamhet å de expeditionsgöromål, som närmast åligga direktören. Redan nu lära, enligt hvad kommittén inhämtat, såväl predikanten som andre läraren biträda direktören vid nämnda göromål. Det torde dock ej böra få bero på vederbörandes beredvillighet i nämnda hänseende, utan bestämd skyldighet därtill åläggas dem.

Såsom ofvan är nämndt, utför andre läraren erforderlig orgelspelning vid gudstjänsterna samt meddelar undervisning i sång åt eleverna, detta emot ett särskildt arfvode af 400 kronor från förslagsanslaget till kost och beklädnad åt elever m. m. Vid en reglering af andre lärarens af-

löningsförmåner bör gifvetvis åläggas honom att utan särskild ersättning utföra nämnda bestyr. Äfven skyldigheten att undervisa i gymnastik synes lämpligen kunna ingå bland andre lärarens åligganden.

Kommittén anser sig i detta sammanhang böra framhålla önskvärdheten däraf, att predikanten och förste läraren, oberoende af huruvida landtbruksinspektorsbefattningen indrages eller ej, må erhålla sin bostad i närheten af anstalten. Det torde nämligen icke kunna anses lämpligt, att predikanten, såsom för närvarande är fallet, nödgas använda en afsevärd tid för färder emellan bostaden och den plats, där han har sin verksamhet. Då jämväl, enligt hvad kommittén inhämtat, anstalten tidtals måste tillhandahålla predikanten skjuts för dessa färder, torde en icke oväsentlig besparing kunna åvägbringas genom förläggande af ifrågavarande tjänstemans bostad invid anstalten.

*Afdelnings-
befälhaf-
varna.*

Hvad afdelningsbefälhafvarna angår, är ofvan antydt, att enligt kommitténs mening den ene af dem borde handhafva skötseln af anstaltens jordbruk. Den andre afdelningsbefälhafvaren skulle, såsom redan för närvarande är fallet, hafva uppsikt öfver elevernas arbeten inom verkstäderna, hvilka arbeten i allmänhet äro af enkel art och i första hand lära ledas af yrkeskunniga förmän. Denne afdelningsbefälhafvare synes sålunda icke själf behöfva besitta särskilda yrkeskunskaper.

*Öfriga be-
fättnings-
hafvande.*

I fråga om öfriga befättningshafvande vill kommittén erinra, att utöfver de tio ofvannämnda förmännen finnas anställda extra förmän till ett antal af fyra med aflöning dels från förslagsanslaget till kost och beklädning m. m. och dels af andra disponibla medel. Kommittén har väl funnit, att antalet förmän icke gärna kan nedbringas under det nämnda. Det torde emellertid vara lämpligt, att en del af förmännen bibehållas såsom extra. De förmän, som utan föregående tjänstgöring vid fångvården nyanställas vid anstalten å Bona, behöfva nämligen, i likhet med hvad som gäller i fråga om vaktkonstaplarna vid fångvården, någon tid pröfvas för erhållande af ordinarie anställning, och har kommittén med hänsyn därtill ansett, att för närvarande endast tio förmän böra uppföras å ordinarie stat.

Skulle Riksdagens ofvannämnda framställning i fråga om utvidgning af tvångsuppfostringslagens tillämplighetsområde föranleda en väsentligare stegring af elevantalet, synas emellertid flere förmän blifva erforderliga, och torde då ett ytterligare antal sådana böra uppföras å ordinarie stat.

I detta sammanhang anser sig kommittén ock böra erinra, att vid anstalten finnas anställda ett antal lagstadda tjänare. Att sådana i viss mån äro behöfliga, lärer icke kunna bestridas, men kommittén har dock velat framhålla såsom sin uppfattning, att denna personal borde kunna något inskränkas. Detta gäller särskildt om de kvinnliga tjänare, som äro anställda i köket, där elever synas kunna användas i större omfattning, än hvad nu äger rum.

Beträffande aflöningsförmånerna å stat vid uppfostringsanstalten å *Aflöningsförmåner å stat.* Bona har kommittén ansett dessa böra, i möjligaste mån, bestämmas i nära öfverensstämmelse med hvad kommittén uti sitt betänkande, delen XVII, ifrågasatt för motsvarande befattningshafvande vid fångvårdsstaten.

Hvad då först angår aflöningen till direktören, vill kommittén er- *Direktören.* inna, att den nuvarande aflöningen i afseende å såväl begynnelse- som slutbelopp öfverensstämmer med de aflöningar, som för närvarande äro bestämda för direktörerna vid centralfångelserna å Härlanda och i Härnösand. Olikhet äger dock rum med afseende å aflöningarnas fördelning på särskilda titlar.

Direktören å Bona åtnjuter nämligen lön 2,500 och tjänstgöringspenningar 1,500, tillhoppa 4,000 kronor jämte två ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor, efter resp. 5 och 10 år; för direktörerna vid nämnda centralfångelser är aflöningen fördelad i lön 2,200, tjänstgöringspenningar 1,300 och skrifvararfvode 500, tillhoppa 4,000 kronor, hvartill likaledes kunna komma två ålderstillägg, hvarterda å 500 kronor, efter resp. 5 och 10 år.

Den nuvarande öfverensstämmelsen mellan ifrågavarande befattningar i afseende å begynnelse- och slutaflöningarnas belopp har synts kommittén lämpligen böra fortfarande bibehållas, och torde sålunda direktören vid anstalten å Bona böra komma i åtnjutande af enahanda aflöning, som af

kommittén föreslagits för direktörerna vid nämnda centralfängelser. Enligt kommitténs hemställan (delen XVII sid. 200—201) skulle aflöningen för sistnämnda direktörer bestämmas till 4,500 kronor, däraf 3,000 i lön och 1,500 i tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg till lönen, hvarterda å 500 kronor, efter resp. 5 och 10 år.

Styrelsen för anstalten har för direktören å Bona föreslagit ett särskildt arfvode med afseende å hans arbete såsom föredragande och sekreterare i styrelsen. Om anstalten enligt kommitténs förslag ställes under fängvårdsstyrelsen, bortfaller gifvetvis direktörens nyssnämnda uppdrag. Men äfven vid bibehållande af särskild styrelse för anstalten å Bona anser kommittén sig sakna anledning att tillstyrka särskildt arfvode för hans nämnda ålligande.

Kommittén har nämligen uti sina löneregleringsförslag i allmänhet sökt att afväga aflöningsbeloppen så, att de må utgöra skälig ersättning för samtliga göromål i tjänsten; och äfven den nu föreslagna aflöningen för direktören vid anstalten å Bona synes kommittén vara så tilltagen, att den jämväl kan anses innefatta godtgörelse för hans ifrågavarande bestyr.

Kommittén får alltså hemställa,

att direktören vid statens uppfostringsanstalt å Bona må erhålla en aflöning af 4,500 kronor, däraf 3,000 i lön och 1,500 i tjänstgöringspenningar, hvartil kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvarterda å 500 kronor, efter fem och tio år.

*Predikanten
och förste
läraren.*

I fråga om aflöningen till predikanten och förste läraren anser kommittén densamma böra, i likhet med hvad fallet är beträffande pastorerna vid fängvården (jfr delen XVII sid. 204), i staten uppföras allenast såsom arfvode.

Den af styrelsen för anstalten föreslagna begynnelseaflöningen för predikanten, 2,500 kronor, har synts kommittén skälig.

Då emellertid de vid fängvårdsstaten anställda präster äro, för såvidt de för närvarande kunna komma i åtnjutande af ålderstillägg, berättigade till endast ett sådant och kommittén jämväl uti sitt förslag beträffande

pastorerna vid fångvårdsstaten upptagit allenast ett dylikt aflöningstillägg, bör, enligt kommitténs mening, icke heller för predikanten vid Bona bestämmas mer än ett ålderstillägg.

Kommittén hemställer,

att till predikanten och förste läraren vid ifrågasvarande anstalt må utgå ett arfvode af 2,500 kronor, hvar till kan komma ett ålderstillägg å 500 kronor efter fem år; skolande af arfvodet 1,000 kronor anses såsom tjänstgöringspenningar.

För andre läraren har styrelsen hemställt om en begynnelse aflöning *Andre läraren.* af 1,600 kronor jämte två ålderstillägg, hvar tdera å 200 kronor.

Kommittén, som icke trott sig böra göra någon erinran mot själfva beloppet af den sålunda föreslagna aflöningen, anser emellertid — med åberopande, i tillämpliga delar, af hvad uti delen XVII (sid. 206—208) anförts i fråga om skollärarna vid fångvårdsstaten — att aflöningen bör utgå i form af arfvode, samt att af arfvodet 700 kronor skola betraktas såsom tjänstgöringspenningar.

Under erinran om hvad kommittén ofvan anført i fråga om skyldighet för andre läraren att utan särskild ersättning bestrida orgelspelelingen m. m. vid anstalten, hemställer kommittén,

att till andre läraren må utgå ett arfvode af 1,600 kronor, hvar till kunna komma två ålderstillägg, hvar tdera å 200 kronor, efter fem och tio år; skolande af arfvodet 700 kronor anses såsom tjänstgöringspenningar.

Af de bägge afdelningsbefälhafvarna skulle, såsom förut är nämndt, *Afdelningsbefälhafvarna* den ena enligt kommitténs förslag tillika handhafva skötseln af anstaltens jordbruk. För kompetens härtill synes böra fordras genomgående af landbruksskola eller motsvarande utbildning. Innehafvaren af denna tjänst torde sålunda i viss mån kunna jämföras med jordbruksledaren vid Svartsjö, om ock å sistnämnda befattningshafvare gifvetvis bör ställas fordran å större kvalifikationer.

Kommittén har fördensskull ansett enahanda begynnelse aflöning, som af kommittén föreslagits för nyssnämnda befattningshafvande vid Svartsjö, böra tilldelas den nu ifrågavarande afdelningsbefälhafvaren, hvaremot denne synes kunna åtnöjas med ålderstillägg till samma belopp, som föreslagits för föreståndare vid kronohäkten.

Aflöningen skulle sålunda motsvara den, som enligt kommitténs förslag skulle utgå till föreståndarna vid mindre kronohäkten. Genom att på detta sätt afväga den ifrågavarande afdelningsbefälhafvarens aflöning, skulle han vid mera framskriden ålder, därest förhållandena därtill föranledde, lämpligen kunna befordras till föreståndare vid något af de större kronohäktena.

Hvad åter angår den andra afdelningsbefälhafvaren, har kommittén ansett till fyllest, att denne erhåller den aflöning, som föreslagits för andre läraren och som redan nu, om ock med något olika fördelning mellan lön och tjänstgöringspenningar, utgår till afdelningsbefälhafvare.

Kommittén hemställer,

*att begynnelse aflöningen må bestämmas
för en afdelningsbefälhafvare, tillika jordbruksledare, till 2,100 kronor, däraf 1,200 i lön och 900 i tjänstgöringspenningar, och
för en afdelningsbefälhafvare till 1,600 kronor, däraf 900 i lön och 700 i tjänstgöringspenningar; samt
att till begynnelse aflöningen skola för bägge afdelningsbefälhafvarna kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 200 kronor, efter fem och tio år.*

Bokhållaren. Vid bedömande af den aflöning, som skäligen må böra bestämmas för bokhållaren vid Bona, torde hänsyn icke kunna tagas allenast till hvad som plägar bestås motsvarande befattningshafvande vid mera betydande landtegendomar. Det lär nämligen ej kunna bestridas, att ett större ansvar hvilar på ifrågavarande bokhållare. Denne har nämligen, utöfver hvad i allmänhet åligger en landtbruksbokhållare, att ansvara för de stora förråder, som anskaffas för förbrukning vid anstalten samt för arbetsdriften därstädes.

Kommittén har därför trott sig böra, i nära anslutning till styrelsens förslag, hemställa,

att för bokhållaren aflöningen må bestämmas till 1,600 kronor, däraf 900 i lön och 700 i tjänstgöringspenningar, hvar till kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvar tdera å 200 kronor, efter fem och tio år.

För maskinistbefattningen bestämdes, såsom förut är nämndt, aflö- *Maskinisten.* ningen ursprungligen till 950 kronor jämte två ålderstillägg, hvar tdera å 75 kronor. Då för nämnda aflöningsbelopp icke kunde erhållas lämplig och fullt kompetent person, höjdes detsamma till 1,150 kronor med bibehållande af samma ålderstillägg som förut.

Uti sin ofvanberörda framställning den 19 oktober 1907 framhöll styrelsen för anstalten, bland annat, att för skötseln af centralvärmeledningen och den elektriska belysningsanläggningen fordrades en erfaren och duglig maskinist. Till hans göromål hörde ock, enligt hvad styrelsen vidare meddelade, att förestå den s. k. mekaniska verkstaden och att där handleda elever.

En person med de kvalifikationer, som sålunda måste anses erforderliga hos innehafvaren af maskinistbefattningen, torde inom den enskilda industrien kunna påräkna jämförelsevis hög aflöning. Då det synes vara af vikt att för befattningen kunna erhålla och där bibehålla en verkligt duglig person, har kommittén ansett aflöningen för maskinisten icke kunna sättas lägre än den, som af kommittén föreslagits för förste vaktkonstaplar vid fångvården.

Kommittén hemställer alltså,

att aflöningen för maskinisten må utgöra 1,300 kronor, däraf 700 i lön och 600 i tjänstgöringspenningar, hvar till kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvar tdera å 100 kronor, efter fem och tio år.

Aflöningen till förmännen bestämdes på sin tid till 50 kronor högre *Förmännen.* belopp än hvad som då utgick till ordinarie vaktkonstaplar vid fångvården. Dock bör därvid iakttagas, att de sistnämnda i regeln utöfver aflöningen

uppburo årlig gratifikation med belopp öfverstigande berörda skillnad i aflöning.

Vid 1907 års riksdag höjdes aflöningen till vaktkonstaplar, och bestämdes i sammanhang därmed, att gratifikation icke vidare finge utdelas såsom aflöningsförmån. Förmännen å Bona hafva däremot icke kommit i åtnjutande af någon förhöjning i den ursprungligen bestämda aflöningen.

Då vaktkonstaplarna vid fångvården och förmännen vid Bona synas böra likställas i aflöningshänseende, hemställer kommittén, i anslutning till styrelsens förslag,

att aflöningen till förman må utgå med 1,100 kronor, däraf 600 i lön och 500 i tjänstgöringspenningar, hvartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 100 kronor, efter fem och tio år.

Husmodern. Husmoderns aflöning är för närvarande bestämd till, förutom fri kost, 500 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 50 kronor, efter resp. 5 och 10 år. Såsom förut är nämnt, har styrelsen för anstalten föreslagit hennes aflöning till 600 kronor, däraf 400 i lön och 200 i tjänstgöringspenningar, samt två ålderstillägg, hvartdera å 75 kronor, hvartill skulle komma fri kost.

Till stöd för sitt förslag har styrelsen åberopat, att för vaktfru vid fångvårdsanstalt aflöningen vid 1907 års riksdag bestämdes till 900 kronor, däraf 500 i lön och 400 i tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg, hvartdera å 75 kronor. Med hänsyn emellertid därtill, att husmodern å Bona fortfarande borde åtnjuta fri kost, har styrelsen upptagit hennes aflöning till ett i jämförelse med vaktfruns aflöning med 300 kronor nedsatt belopp.

Att, såsom styrelsen föreslagit, i aflöningshänseende jämföra husmodern å Bona med vaktfru vid fångvården synes kommittén äga fog för sig.

Husmodern åligger nämligen, enligt hvad kommittén inhämtat, icke blott att, såsom kokerskorna vid fångvårdsanstalterna, tillreda den för hvarje dag erforderliga maten, utan hon har att mottaga och förvara slaktade kreatur samt ansvara för de förråd, som blifva henne anförtrodda;

äfvén ingår bland hennes åligganden att ombesörja all bakning för anstaltens behof.

På skäl, som i delen XVII, sid. 214, anförts, har kommittén föreslagit, att begynnelseaflöningen för vaktfru må utgöra 950 kronor, hvaraf 500 i lön och 450 i tjänstgöringspenningar, jämte två ålderstillägg, hvartera å 75 kronor, efter resp. 5 och 10 år.

Då i olikhet mot vaktfru husmodern å Bona skulle åtnjuta fri kost och kommittén uppskattat denna förmån till 350 kronor för år, har kommittén ansett tjänstgöringspenningarna till den senare böra med nämnda belopp understiga de för vaktfru föreslagna.

I öfverensstämmelse härmed får kommittén hemställa,

att husmodern tilldelas förutom fri kost en aflöning af 600 kronor, däraf 500 i lön och 100 i tjänstgöringspenningar, hvartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvartera å 75 kronor, efter fem och tio år.

Till läkaren vid anstalten utgår för närvarande ett arfvode af 500 kronor och torde någon förändring därutinnan icke påkallas. *Läkararfvode.*

Samtliga vid uppfostringsanstalten å Bona i stat upptagna befattningshafvande med undantag af läkaren åtnjuta jämte den kontanta aflöningen äfvén förmånen af fri bostad och bränsle. Det ligger i förhållandenas natur, att dessa förmåner fortfarande skola tillkomma dem. *Vissa särskilda bestämmelser.*

I fråga om befattningshafvande vid fångvårdsstaten har af kommittén föreslagits, att, då tjänstinnehafvare, som fått sig anvisad bostad i kronans hus, aflider, fångvårdsstyrelsen må efter pröfning af förekommande omständigheter medgifva hans änka eller efterlevande familj att för aflyttning från bostaden njuta lämplig fardag. I öfverensstämmelse härmed anser kommittén, att vid anstalten å Bona anställd befattningshafvandes änka eller efterlevande familj bör få innehafva den anvisade lägenheten till den dag, som vederbörande styrelse finner lämpligt bestämma för lägenhetens frånträdande.

Enligt af anstaltens styrelse utfärdad instruktion åligger det förmännen att i all tjänstgöring vara iklädda fastställd tjänstedräkt. Kom-

mittén anser, att, om också under arbetet i jordbruket m. m. tjänstedräkten vid vissa tillfällen för bekvämlighetens skull bör kunna utbytas mot annan dräkt, beklädnadsersättning, beräknad till 100 kronor årligen, likväl skäligen bör tillerkännas förmännen äfvensom maskinisten. I motsatt fall finge nämligen dessa sämre aflöningsförmåner än motsvarande personal vid fångvårdsanstalterna.

Vid fångvårdsstaten åtnjuter enligt nu gällande bestämmelser vaktbetjänt vid sjukdomsfall för sin person, men icke för familj, kostnadsfri vård af fångvårdsanstaltens läkare och nödiga läkemedel på fångvårdens bekostnad. Bestämmelser härom äro bibehållna i kommitténs betänkande, delen XVII, där ock gjorts hemställan i fråga om vård å allmänt sjukhus i vissa fall.

Liknande förmåner torde böra vid anstalten å Bona tillkomma motsvarande personal, nämligen maskinisten, förmännen och husmodern.

Vid ledighet för hälsans vårdande eller för sjukdom äger ordinarie vaktbetjänt vid fångvårdsstaten, enligt bestämmelserna till de vid 1902 och 1907 årens riksdagar antagna aflöningsstater, uppbära aflöningen oafkortad, i förra fallet under högst 15 dagar och i senare fallet eller vid ledighet af bägge anledningarna under tillsammans högst 45 dagar årligen.

Kommittén har i delen XVII föreslagit, att nämnda stadgande angående kostnadsfri ledighet för svag hälsas vårdande må utbytas mot en bestämmelse om rätt till semester under enahanda tid utan afdrag å aflöningsförmåner. I sammanhang därmed har kommittén hemställt, att bevakningspersonalen skulle utöfver semestern äga vid tjänstledighet för sjukdom under loppet af ett och samma kalenderår åtnjuta full aflöning under högst 30 dagar.

I öfverensstämmelse med hvad i sistnämnda hänseende föreslagits, har kommittén ansett maskinisten, förmännen och husmodern vid anstalten å Bona böra äga att vid tjänstledighet för sjukdom bibehålla full aflöning under högst 30 dagar om året.

Däremot har kommittén icke funnit kostnadsfri semester vara af behofvet påkallad för befattningshafvande vid anstalten å Bona. Att sådan

föreslagits för ordinarie tjänstinnehafvare vid fångvårdsstaten, har hufvudsakligen föranledts af dessas i allmänhet mycket bundna och instängda tjänstgöring.

I detta sammanhang må erinras, att vid behandlingen af frågorna om reglering af löneförhållandena m. m. för den till landsstaten hörande fögderiförvaltningen samt för den vid skogsstaten anställda personalen äfvensom för länsveterinärerna, kommittén icke ansett sig kunna tillstyrka semester inom dessa tjänstegrupper.

Kommitténs uppfattning i detta hänseende har ock af Riksdagen godkänts hvad skogsstaten och länsveterinärerna angår. Såsom bekant äro aflöningsfrågorna för fögderiförvaltningens personal ännu icke slutbehandlade.

Under åberopande af hvad ofvan anförts, hemställer kommittén,

att, då tjänstinnehafvare vid uppfostringsanstalten å Bona aflider, dennes änka eller efterlevande familj må medgifvas att bibehålla den tjänstinnehafvaren anvisade bostadslägenheten till den dag, som vederbörande styrelse finner lämpligt bestämma för lägenhetens fränträdande;

att beklädnadsersättning af 100 kronor årligen må utgå till maskinisten och hvar och en af förmännen vid ifrågavarande anstalt i öfverensstämmelse med hvad som i nämnda hänseende varder bestämdt för bevakningspersonalen vid fångvårdsstaten;

att kostnadsfri läkarvård jämte medikamenter må enligt de närmare bestämmelser, som varda utfärdade, lämnas åt maskinisten, förmännen och husmodern, men ej åt deras familjer;

att vård i allmänt rum å allmänt sjukhus jämte den förtäring, som under vistelsen därstädes af vederbörande läkare föreskrifves, må, i de fall att uppfostringsanstaltens läkare anser sådan vård nödvändig, få,

efter vederbörande styrelses bepröfvande, af anstaltens medel för maskinisten, förmännen och husmodern bekostas under högst sex månader årligen, dock ej under det att kostnadsfri ledighet åtnjutes; samt

att maskinisten, förmännen och husmodern må vid tjänstledighet för sjukdom under loppet af ett och samma kalenderår åtnjuta full aflöning under högst trettio dagar.

Beträffande de extra förmännen vid anstalten å Bona anser kommittén, att för dem böra i tillämpliga delar gälla enahanda bestämmelser, som för extra vaktbetjante vid fångvårdsstaten, dock att den tid, hvarunder extra förman vid Bona må äga att vid styrkt sjukdom uppbära viss del af aflöningen, ej bör få utsträckas längre än till 30 dagar om året.

Aflöningsvillkor.

Vid uppgörande af förslag till aflöningsvillkor för innehafvare af ordinarie befattningar vid statens uppfostringsanstalt å Bona har kommittén sökt affatta dessa villkor i nära öfverensstämmelse med de uti delen XVII (sid. 247—254) föreslagna aflöningsvillkoren vid fångvårdsstaten.

Beträffande sistnämnda villkor tillåter sig kommittén erinra, huru som vid deras affattande beaktats de aflöningsvillkor, som blifvit af Riksdagen fastställda vid åtskilliga åren 1907 och 1908 tillkomna löneregleringar.

Såsom ofvan är nämndt, uttalade de för anordnande af uppfostringsanstalten å Bona utsedda delegerade uti sin den 6 februari 1903 afgifna promemoria såsom sin åsikt, att direktören och afdelningsbefälhafvare borde vara berättigade att vid beräkningen af tjänstetid för rättigheten till ålderstillägg räkna sig till godo jämväl föregående tjänstetid såsom innehafvare af annan befattning i statens tjänst.

Beträffande denna fråga yttrade vederbörande departementschef till statsrådsprotokollet den 12 januari 1904, att det syntes vara högeligen välbetänkt, att en dylik förmån medgäfvos, dock så begränsad, att endast tjänstetid i befattning, som kunde anses likartad med de ifrågasvarande, finge tagas i beräkning.

Enligt kommitténs uppfattning bör rättigheten i nämnda hänseende uttryckligen begränsas till befattningar inom fångvården. Då kommittén emellertid sökt i möjligaste mån åvägabringa öfverensstämmelse mellan aflöningsförmånerna för befattningshafvande vid anstalten å Bona och vid fångvårdsstaten, har kommittén trott sig böra föreslå, att, förutom direktör och afdelningsbefälhafvare, äfven innehafvare af andra ordinarie befattningar vid anstalten å Bona må för tillgodonjutande af ålderstillägg räkna sig till godo den tid, hvarunder de innehaft motsvarande eller jämförlig befattning vid fångvårdsstaten.

I detta sammanhang anser sig kommittén böra anmäla, att kommittén uti skrifvelse till statsrådet och chefen för justitiedepartementet föreslår ett motsvarande stadgande beträffande rätt för innehafvare af ordinarie befattning vid fångvårdsstaten att tillgodoräkna sig tjänstetid vid anstalten å Bona.

I delen XVII (sid. 252) har kommittén föreslagit, att direktör och kamrerare vid fångvårdsanstalt äfven må för tillgodonjutande af ålderstillägg räkna sig till godo den tid, hvarunder de varit ordinarie tjänstemän i första lönegraden hos fångvårdsstyrelsen, dock under de villkor i öfrigt, som gälla för åtnjutande af fastställda aflöningsförmåner för nämnda styrelse. Enahanda rätt har kommittén ansett jämväl böra tillkomma direktören vid uppfostringsanstalten å Bona.

Kommittén hemställer,

att för åtnjutande af de med ordinarie befattning vid statens uppfostringsanstalt å Bona förenade aflöningsförmåner måtte stadgas följande villkor, nämligen:

att innehafvare af ordinarie befattning vid nämnda anstalt skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af anstalten eller eljest kan vara stadgad;

att innehafvare af ordinarie befattning vid anstalten jämväl skall vara skyldig att, med bibehållande

af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, låta sig förflyttas till annan dylik anstalt eller till fångvårdsanstalt; ägande han emellertid, därest förflyttningen sker utan hans egen ansökning eller uttryckta önskan, åtnjuta ersättning för flyttningskostnad;

att med ordinarie befattning vid uppfostringsanstalten å Bona icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning vid nämnda uppfostringsanstalt ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, såframt ej vederbörande styrelse uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågasvarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid uppfostringsanstalten, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att, därest husmodern vid ifrågasvarande anstalt ingår äktenskap, hon skall vara skyldig afgå från befattningen, om styrelsen så finner nödigt;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit kostnadsfri ledighet, men för den tid, denne eljest varit befriad från tjänstgöring, skola utgå till den, som uppehållit befattningen; gällande enahanda beträffande den husmodern tillkommande fria kosten;

att den, som af sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära hela lönen eller i de fall, där aflöningen utgöres af arfvode, den del däraf, som icke anses såsom tjänstgöringspenningar, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda an-

gelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar och, hvad husmodern beträffar, den fria kosten, afstå så mycket af lönen eller arfvodet, som erfordras för befattningens uppehållande eller eljest pröfvas skäligt;

att, därest tjänstinnehafvare i följd af kroppsskada, ådragen under tjänsteutöfning, blifvit tills vidare oförmögen till tjänstgöring, aflöningen å stat må, såsom undantag från hvad ofvan är stadgadt, kunna, efter styrelsens bepröfvande, oafkortad utgå till honom under högst sex månader; ankommande på pröfning af Kungl. Maj:t, till huru stor del aflöning kan böra utgå till den skadade efter omförmälda tid af sex månader;

att aflöning ej må utgå till tjänstinnehafvare för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänstinnehafvare varder afstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aflöning, som icke af styrelsen pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej styrelsen finner skäligt låta honom uppbära något därpå;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande af kostnadsfri ledighet, tjänstinnehafvare af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning vid anstalten, densamma, mot åtnjutande af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar eller däremot svarande belopp, i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår;

att beträffande förhöjning af aflöningen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjänst i samma lönegrad tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor, att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit kostnadsfri ledighet, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af omnämnda förhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

att löntagare därvid bör tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft flutit från hans tillträde till befattningen;

att innehafvare af ordinarie befattning vid ifrågasvarande anstalt äger att i fråga om rätt till ålders-tillägg räkna sig till godo den tid, han varit innehafvare af motsvarande eller jämförlig ordinarie befattning vid fångvårdsstaten;

att direktören vid uppfostringsanstalten äfven må för tillgodonjutande af ifrågasvarande aflöningsförhöjning räkna sig till godo den tid, hvarunder han varit ordinarie tjänsteman i första lönegraden hos fångvårdsstyrelsen, dock under de villkor i öfrigt, som gälla för åtnjutande af fastställda aflöningsförmåner för nämnda styrelse;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af aflöningsförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till pension, icke må tillträda samma förhöjning;

att maskinisten, förmännen och husmodern må vid tjänstledighet för sjukdom under loppet af ett och samma kalenderår åtnjuta full aflöning under högst trettio dagar;

att kostnadsfri läkarvård jämte medikamenter, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t meddelar, lämnas åt de sist omnämnda befattningshafvandena, men ej åt deras familjer;

att vid afgång från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen utgår till månadens slut; gällande enahanda förhållande i de fall, där aflöningen utgöres af arfvode, den del däraf, som icke anses såsom tjänstgöringspenningar;

att, därest tjänstinnehafvare aflider i följd af olyckshändelse, timad under tjänsteutöfning, ett belopp, motsvarande den aflidnes aflöning för en månad, må såsom begrafningshjälp tilldelas hans dödsbo;

att i fråga om skyldighet att afgå från tjänsten äfvensom i fråga om rätt till pension skall gälla hvad i särskild lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya aflöningsstatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgadt; samt

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed.

I sammanhang härmed och i anslutning till hvad kommittén föreslagit beträffande extra personal vid fängvårdsstaten, tillåter sig kommittén hemställa,

att, då vid uppfostringsanstalten å Bona anställd extra förman aflider, må, därest och i den mån styrelsen

så pröfvar skäligt, den för honom bestämda aflöningen utgå till månadens slut;

att, då sådan extra befattningshafvande aflider i följd af olyckshändelse, timad under tjänsteutöfning, ett belopp, motsvarande den aflidnes aflöning för en månad, må såsom begrafningshjälp tilldelas hans dödsbo; samt

att kostnadsfri läkarvård jämte medikamenter må, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t meddelar, lämnas jämväl åt ifrågavarande befattningshafvande, men ej åt deras familjer.

*Pensions-
åldern för
maskinist och
förmän.*

Enligt § 1 i lagen den 11 oktober 1907 tillkommer rätt till pension vid afgang från tjänst, med vissa undantag och under stadgade villkor, en hvar ordinarie innehafvare af civil tjänst med lön å stat, som blifvit fastställd af Konungen och Riksdagen.

Jämlikt § 5 i samma lag inträder i allmänhet rätten till hel pension för manlig tjänstinnehafvare vid uppnådda 67 lefnads- och 35 tjänstår samt för kvinnlig tjänstinnehafvare vid uppnådda 60 lefnads- och 30 tjänstår. I fråga om vissa kategorier af tjänstinnehafvare har emellertid, på grund af tjänstens särskilda beskaffenhet och de kraf, densamma ställer på vederbörandes krafter, eller af andra orsaker, medgifvits rätt till hel pension vid lägre lefnads- eller tjänsteålder. Sålunda inträder för den manliga bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna rätt till hel pension vid 65 lefnads- och 35 tjänstår. För den kvinnliga bevakningspersonalen inträder, enligt Kungl. Maj:ts tolkning af § 5 i pensionslagen, nämnda rätt såsom för kvinnliga tjänstinnehafvare i allmänhet vid 60 lefnads- och 30 tjänstår.

I fråga om skyldighet att från tjänsten afgå gäller i allmänhet enligt ifrågavarande lag, att tjänstinnehafvare är pliktig afgå vid uppnåendet af den för rätt till hel pension stadgade lefnadsåldern, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten afskeda, den myndigheten obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge tjänstinnehafvaren pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre än till fyllda 70 år.

Det synes kommittén, att pensionsåldern för maskinisten och förmännen vid uppfostringsanstalten å Bona bör bestämmas i enlighet med hvad som gäller för den manliga bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna.

Kommittén hemställer fördenskull,

att för maskinisten och förmännen vid statens uppfostringsanstalt å Bona skall i fråga om skyldighet att afgå från tjänsten äfvensom i fråga om rätt till pension gälla hvad enligt lagen den 11 oktober 1907, angående civila tjänst innehafvares rätt till pension, gäller för den manliga bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna.

Stat. Enligt kommitténs förslag skulle den ordinarie aflöningsstaten för uppfostringsanstalten å Bona få följande utseende:

	K r o n o r.			
	Lön eller motsvarande.	Tjänstgöringspenningar eller motsvarande.	Summa.	
1 direktör	3,000	1,500	4,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 predikant och förste lärare, arfvode	1,500	1,000	2,500	
1 andre lärare, arfvode	900	700	1,600	Efter 5 år kan den del af arfvodet, som motsvarar lön, höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
1 afdelningsbefälhafvare, tillika jordbruksledare	1,200	900	2,100	
1 afdelningsbefälhafvare	900	700	1,600	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
1 bokhållare	900	700	1,600	
1 maskinist	700	600	1,300	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
1 förman	600	500	1,100	
9 förman	5,400	4,500	9,900	
1 husmoder, jämte fri kost	500	100	600	Efter 5 år kan lönen höjas med 75 kronor och efter 10 år med ytterligare 75 kronor.
läkararfvode	—	—	500	
Summa	—	—	27,300	

Åt de vid anstalten å Bona anställda befattningshafvande, som åtnjuta aflöning från förslagsanslaget till aflöningar åt tjänstemän och betjänte därstädes, hafva aflöningarna, oafsedt ålderstillägg, för år 1910 beräknats till ett sammanlagdt belopp af . . . . . kronor 24,450.

Kostnadsberäkning.

Den af kommittén föreslagna ordinarie aflöningsstaten, hvilken, likaledes oberäknadt ålderstillägg, slutar å . . . » 27,300, öfverstiger alltså förstnämnda summa med 2,850 kronor.

De befattningshafvande enligt kommitténs förslag tillkommande ålderstillägg torde böra utgå af andra hufvudtitelns gemensamma anslag till ålderstillägg.

Då, såsom förut är antydt, det arfvode af 400 kronor för orgelspelning vid gudstjänsterna samt elevernas undervisning i sång, hvilket för närvarande utgår till andre läraren från förslagsanslaget till kost och beklädnad m. m., icke vidare skulle ifrågakomma, uppstår alltså i detta hänseende, vid bifall till kommitténs förslag, en besparing å sistnämnda anslag.

Å andra sidan torde böra tillses, att å samma anslag finnes tillgång till erforderligt belopp för beklädnadsersättningar åt vissa befattningshafvande.

Kommittén antager, att i sammanhang med den reglering af löneförhållanden m. m. beträffande statens uppfostringsanstalt å Bona, hvarom kommittén nu framlagt förslag, nya eller förändrade stadge- eller instruktionsbestämmelser komma att utfärdas för anstalten och där anställda befattningshafvande och att i samband därmed förenklingar i arbetssätt m. m. varda i erforderliga hänseenden tillgodosedda. Det torde ock vara angeläget att därvid, i anslutning till bestämmelser i åtskilliga af Kungl. Maj:ts utfärdade instruktioner, uttrycklig föreskrift meddelas därom, att, då behofvet så fordrar, hvarje befattningshafvande skall, utan afseende å stadgad arbetsfördelning, lämna det biträde vid anstalten, som påkallas af vederbörande.

Nya eller förändrade stadge- eller instruktionsbestämmelser.

Utdrag af protokoll, hållet hos den af Kungl. Maj:t den 3 oktober 1902 tillsatta kommitté för afgifvande af förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden m. m.

1909 den 22 juni.

Närvarande:

Herr Ordföranden samt Herrar Grefve Klingspor, Carl Persson, af Callerholm och Vide, äfvensom Herrar Almquist och Leander.

§ 1.

Behandlades frågorna om reglering af löneförhållanden m. m. beträffande statens uppfostringsanstalt å Bona; och beslöt kommittén att med underdånig skrifvelse af denna dag till Kungl. Maj:t öfverlämna förslag i ämnet, innefattadt i delen XVIII af kommitténs betänkanden.

Herr Leander afgaf därvid följande särskilda yttrande:

»Undertecknad har ej kunnat dela kommitténs åsikt, att den afdelningsbefälhafvare, som det åligger att ha uppsikt öfver verkstäderna och öfvervaka elevernas utbildning i skilda yrken, icke själf behöfver vara yrkeskunnig. Tvärtom bör han, enligt min mening, för att kunna rätt fylla sin uppgift icke blott äga praktisk blick och godt omdöme utan äfven ha förskaffat sig en ganska mångsidig fackkunskap, som fullt ut torde motsvara den, som af kommittén förutsatts bära finnas hos den andre afdelningsbefälhafvaren eller jordbruksledaren.

Denne sistnämnde har af kommittén i viss mån jämförts med jordbruksledaren vid tvångsarbetsanstalten å Svartsjö och tilldelats samma be-

gynneseaflöning som denne. Det kan emellertid ligga lika nära till hands att i flera hänseenden jämföra verkstadsföreståndaren å Bona med arbetsföreståndarna vid vissa centrala fångvårdsanstalter, hvilka sistnämnda tjänstinnehafvare enligt kommitténs förslag i likhet med jordbruksledaren å Svartsjö erhållit assistents ställning och aflöning.

Då jag i hvarje fall hyser den uppfattning, att elevernas yrkesutbildning efter de olika anlagen med nödvändighet kräfver, att de båda afdelningsbefälhafvarna besitta samma skicklighet och insikter, hvar och en på sitt område, har jag ej kunnat biträda kommitténs förslag att sätta aflöningsförmånerna olika för ifrågavarande båda befattningshafvande och sålunda gifva den ene en fördelaktigare ställning än den andre.

Hänsyn bör äfven tagas därtill, att de båda afdelningsbefälhafvarnas uppgift i öfrigt är helt och hållet densamma. Enligt den för anstalten utfärdade stadgan skall hvar och en af afdelningsbefälhafvarna närmast direktören vara föreståndare för och utöfva tillsyn öfver den afdelning af eleverna, som är åt honom anförtrodd, samt ansvara för ordningen inom densamma. Det skulle följaktligen väcka ett enligt mitt förmenande icke oberättigadt missnöje hos verkstadsföreståndaren, om han, som måste bära samma ansvar och fullgöra samma arbete som den andre afdelningsbefälhafvaren, dock nödgades nöja sig med betydligt mindre aflöning. Enär det måste anses med rätt och billighet öfverensstämmande, att fullt motsvarande befattningar lika aflönas, har jag fördenskull inom kommittén påyrkat, att jämväl den afdelningsbefälhafvare, som har att svara för verkstadsdriften med dess mångskiftande bestyr, måtte erhålla samma aflöningsförmåner, som af kommittén föreslagits för jordbruksledaren, och tillåter jag mig på grund af det anförda hemställa,

att för hvar och en af de båda afdelningsbefälhafvarna aflöningen må bestämmas till 2,100 kronor, däraf 1,200 i lön och 900 i tjänstgöringspenningar, hvartill kunna komma två ålderstillägg till lönen, hvartdera å 200 kronor, efter fem och tio år.»

In fidem:

Elis Sidenbladh.
